

**W STRONĘ ARCHITEKTURY RADOMIA
MŁODE DZIEDZICTWO ARCHITEKTONICZNE MIASTA
W ZASOBIE ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W RADOMIU**

 **ARCHIWA
PAŃSTWOWE**
ARCHIWUM PAŃSTWOWE W RADOMIU

W STRONĘ ARCHITEKTURY RADOMIA
Młode dziedzictwo architektoniczne miasta
w zasobie Archiwum Państwowego w Radomiu

W stronę architektury Radomia

Młode dziedzictwo architektoniczne miasta
w zasobie Archiwum Państwowego w Radomiu

Wybór i opracowanie materiałów:

Dorota Kitlas-Gawin

Marta Urbańczyk

Digitalizacja źródeł:

Dominika Korłup, Michał Mirkowski

Opracowanie graficzne i skład:

Art-Mania, art-mania1@wp.pl

© Copyright by Archiwum Państwowe w Radomiu

Radom 2025

Numer ISBN 978-83-958495-9-6

Strona internetowa
Archiwum Państwowego
w Radomiu
www.radom.ap.gov.pl

Fanpage
Archiwum Państwowego
w Radomiu
www.facebook.com/apradom

Słowo od Dyrektora

Europejskie Dni Dziedzictwa (EDD) to coroczne wrześniowe wydarzenie kulturalne na mapie całej Europy, promujące dziedzictwo kulturowe i historyczne. Tegoroczna 33. edycja pod hasłem „W stronę architektury. Młode dziedzictwo” dała przestrzeń do wielu inicjatyw w tym obszarze. Archiwum Państwowe w Radomiu przygotowało plenerową wystawę pt. „W stronę architektury Radomia. Młode dziedzictwo architektoniczne miasta w zasobie Archiwum Państwowego w Radomiu”, która świetnie wpisuje się w tę kulturalną inicjatywę, dając obraz rozwijającego się architektonicznie miasta, przedstawiając ludzi, którzy tę miejską przestrzeń tworzyli, zmieniali. Tę historię zmian mogliśmy przedstawić dzięki źródłom, które przechowuje nasze Archiwum. To dowodzi, jak ważne jest dbanie o dziedzictwo kulturowe i historyczne, a takie święto jak Europejskie Dni Dziedzictwa potwierdza to przekonanie. Wystawa i towarzyszący jej katalog prowadzi przez miasto w epoce modernizmu, socrealizmu i postmodernizmu, wpisując się w ten sposób w podtytuł hasła tegorocznych Europejskich Dni Dziedzictwa „Młode dziedzictwo”. Ten z kolei podkreśla potrzebę zwrócenia uwagi na młodsze obiekty, które często są niedoceniane i pomijane w powszechnej świadomości. Przecież różnorodność architektoniczna tworzy dziedzictwo, jest fundamentem naszej tożsamości i obrazem zmieniającej się historii. Budynek użyteczności publicznej, architektura sakralna

czy budownictwo mieszkalne tworzą obraz miasta. Za nimi stoją ludzie, którzy przyczynili się do ich powstania. Zapraszam do wycieczki po architekturze Radomia dzięki wnikliwej i uważnej lekturze wydawnictwa.

Dziękuję z tego miejsca kuratorce wystawy Pani Dorocie Kitlas-Gawin, Pani Marcie Urbańczyk za pracę i trud jakie włożyły w przygotowanie wystawy oraz towarzyszącej jej publikacji.

Ewelina Majsterek
Dyrektor Archiwum Państwowego w Radomiu

Wstęp

Koordynatorem Europejskich Dni Dziedzictwa (EDD) w Polsce jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Hasło „W stronę architektury. Młode dziedzictwo” wybrane zostało nawiązując do kilku jubileuszy przypadających w tym roku: 40-lecia idei EDD, początkowo znanych jako Dni Otwarte Zabytków oraz jubileuszu 40-lecia konwencji o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy. Kolejnym jest jubileusz 50-lecia przyjęcia „Europejskiej Karty Dziedzictwa Architektonicznego” przez Komitet Ministrów Rady Europy oraz jubileusz 50-lecia konkursu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalnego Konserwatora Zabytków pn. „Zabytek Zadbany”. Archiwum Państwowe w Radomiu już kolejny raz włącza się w ten kulturalny projekt, popularyzując materiały archiwalne w formie wystawy plenerowej.

„W stronę architektury Radomia. Młode dziedzictwo architektoniczne miasta w zasobie Archiwum Państwowego w Radomiu” to ekspozycja przygotowana przez starszą archiwistkę Dorotę Kitlas-Gawin oraz archiwistkę Martę Urbańczyk. Autorkom zależało na ciekawej formie przedstawienia tematu, stąd na prezentowanej wystawie zobaczyć można różne rodzaje materiałów archiwalnych: dokumentację aktową, techniczną, fotografie i druki ulotne. Myśląc o zasobie, najciekawsze zwykle wydają się być dokumenty dotyczące najstarszych dziejów miasta i regionu, jednak tym razem za sprawą hasła EDD pochylamy się nad młodym dziedzictwem. Stąd poszukiwania skupiły się

na materiałach od okresu międzywojennego aż do współczesności, prezentując nowoczesne budownictwo. Projektując wystawę starano się nadać układ chronologiczny według datacji powstania obiektów. Dzięki temu zachowano historyczną ciągłość rozbudowy miasta. Archiwistki pragnęły przybliżyć oglądającym architektoniczno-infrastrukturalne dziedzictwo miasta. Ze względu na ograniczone miejsce i czas, wystawa zamknęła się wokół charakterystycznych budynków Radomia. Prezentowane materiały archiwalne dotyczą projektowania i budowania obiektów użyteczności publicznej, architektury sakralnej oraz budownictwa mieszkalnego. Ciekawostką będą projekty, które nigdy nie zostały zrealizowane. Całość wieńczy plansza, która ukazuje dokumentację nieznaną znajdującą się w zasobie, ale nie sposób o niej nie wspomnieć, mianowicie mowa o bryle budynku Archiwum Państwowego w Radomiu.

Dwudziestolecie międzywojenne to okres odbudowy gospodarki po pierwszej wojnie światowej i odzyskaniu niepodległości. Pojawiły się nowe inwestycje i różne formy ich finansowania. W 1924 roku Radom jako jedno z czterech miast skorzystało z pożyczki amerykańskiego towarzystwa finansowego „Ulen & Company”. W latach 1926-1928 w Radomiu przeprowadzono szereg ważnych inwestycji, wybudowano m. in. wieżę ciśnień, rzeźnię miejską czy stację pomp wodociągu miejskiego. Kolejną szansą na rozwój miasta było ulokowanie w nim Fabryki Broni i rozbudowa Monopolu Tytoniowego oraz dogodne położenie miasta w Centralnym Okręgu Przemysłowym. W latach międzywojennych radnym, a później także prezydentem miasta został Józef Grzeczmarowski. Aktywnie wspierał jego rozwój i szukał nowatorskich rozwiązań. Jednym z jego priorytetów była walka z bezrobociem. Zachęcano w tym

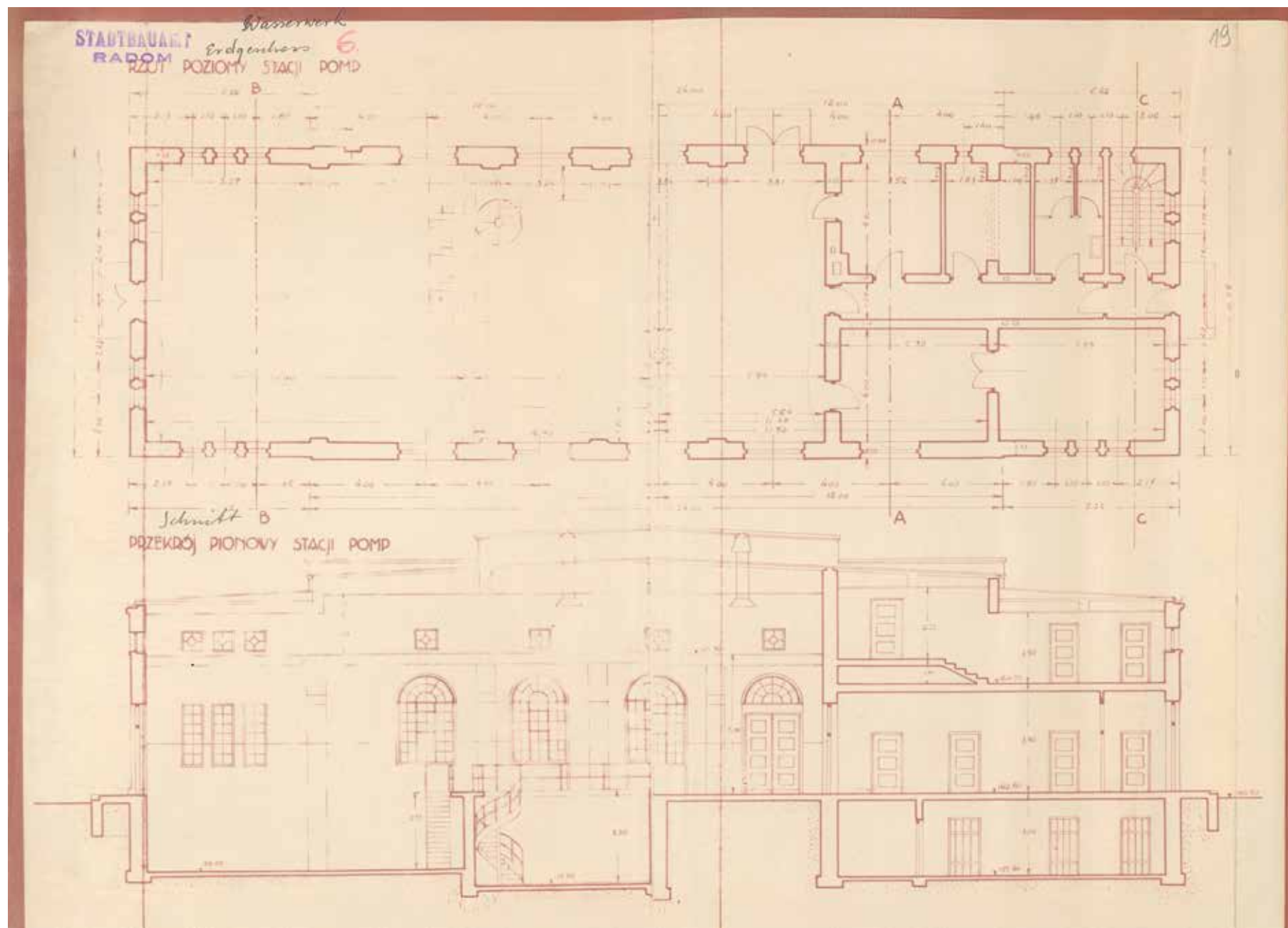
celu przedsiębiorców do lokalizowania swoich zakładów w Radomiu i organizowano ludziom tymczasowe źródło dochodu w postaci robót publicznych. Nasilał się problem mieszkaniowy, w celu jego rozwiązania powstało należące do magistratu osiedle robotnicze. Rozrastające się miasto musiało zapewnić mieszkańcom również inne społeczne potrzeby. Powstał Dom Robotniczy, działały kina, rozpoczęto budowę dwóch nowych kościołów na Glinicach i Borkach. Rozwój gospodarczy i rozbudowę Radomia zahamował wybuch II wojny światowej. Władze okupacyjne dostrzegały potrzebę zmiany obiektu ratusza, gdyż nie odpowiadał on potrzebom Zarządu Miasta. W 1940 roku powstał plan jego rozbudowy, polegający na postawieniu nowego budynku od strony ul. Reja. Rysunek niedoszętego ratusza i alternatywy zabudowy na ul. Wolność 3 można zobaczyć na planszy z niezrealizowanymi projektami. Lata po drugiej wojnie światowej to czas odbudowy gospodarki i rozwoju przemysłu. Budowano nowe osiedla dla ciągle wzrastającej liczby ludności. Powstał pierwszy dom handlowy Sezam, Biurowiec NOT-u, Dom Rzemiosła wzniesiony dzięki ogromnym staraniom rzemieślników i kościół o ciekawej bryle pw. Matki Bożej Królowej Świata. Dawne budynki zostały przebudowane, inne jak pomnik „Czynu Legionów” odbudowane po wojennej dewastacji.

Projekty, które możemy podziwiać w tym katalogu to sukces wielu architektów i inżynierów. Na uwagę zasługują budynki stworzone przez Stefana Szyllera, którego szlak architektoniczny znajduje się w Radomiu i okolicach. Innymi znanymi projektantami, których nazwiska pojawiają się na wystawie są: Romuald Gutt, Stanisław Gałęzowski, Władysław Pieńkowski, Stanisław Tyrowicz, Walery Sahajdakowski, Jan Ludwik Zabłocki, zespół architektów „Tygrysy”:

Wacław Kłyszewski, Jerzy Mokrzyński, Eugeniusz Wierzbicki. Kolejnymi autorami projektów, których dokonania prezentuje ekspozycja są radomscy architekci: Kazimierz Prokulski, Alfons Pinno, Józefa Mehl, Henryk Nowakowski, Zygmunt Bułakowski, Stanisław Wiewiórski, Bogusław Blum, Ryszard Stępień, Tadeusz Derlatka, Wojciech Gęsiak.

Archiwum Państwowe w Radomiu jako jedno z wielu w sieci Archiwów Państwowych w całej Polsce, stoi na straży dziedzictwa dokumentacyjnego. Misją i celem naszej instytucji jest trwałe zachowanie świadectw przeszłości, zapewnienie do nich powszechnego dostępu w celu wspierania rozwoju państwa i społeczeństwa obywatelskiego. W poniższym katalogu prezentowana jest subiektywnie wybrana dokumentacja dotycząca ciekawych „młodych” obiektów architektonicznych na terenie miasta, powstałych w okresie dwudziestolecia międzywojennego i nieco później. W przypadku niektórych budowli udało się ukazać zmiany jakie zachodziły na przestrzeni lat. Nasza wystawa prezentuje epokę modernizmu, socrealizmu i postmodernizmu. Na ostatniej planszy umieszczony został budynek Archiwum Państwowego w Radomiu, który choć oddany do użytku w 2013 roku to swoim stylem nawiązuje do prezentowanych obiektów.

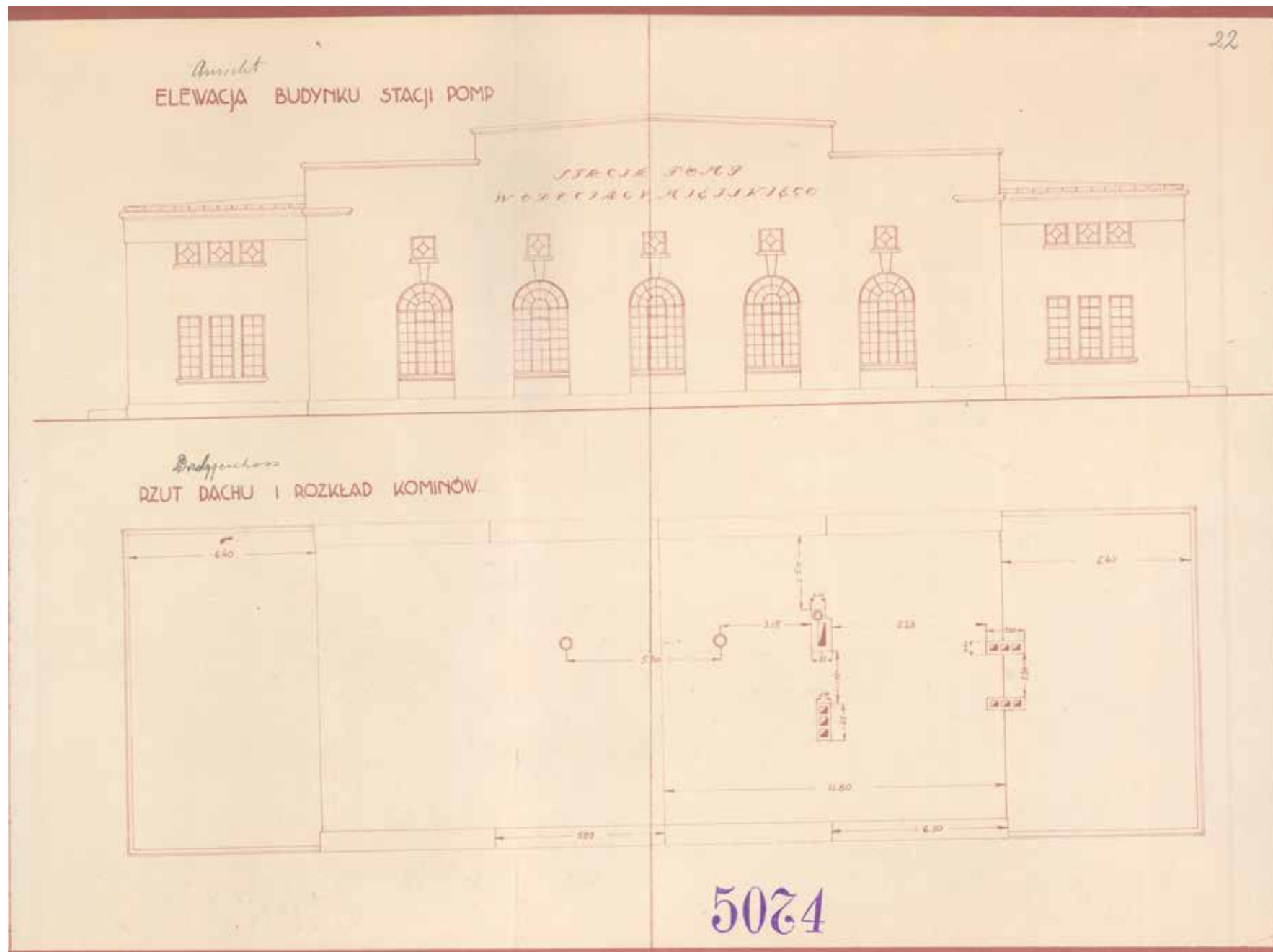
Dorota Kitlas-Gawin i Marta Urbańczyk
Kuratorki wystawy

STACJA POMP WODOCIĄGU MIEJSKIEGO

Fragment projektu Stacji Pomp Wodociągu
Miejskiego ulica 1 Maja (obecnie 25
Czerwca) róg Filtrowej, 1927 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna,
sygn. t.4178.

**Fragment projektu Stacji Pomp Wodociągu
Miejskiego ulica 1 Maja (obecnie 25
Czerwca) róg Filtrowej, 1927 rok.**

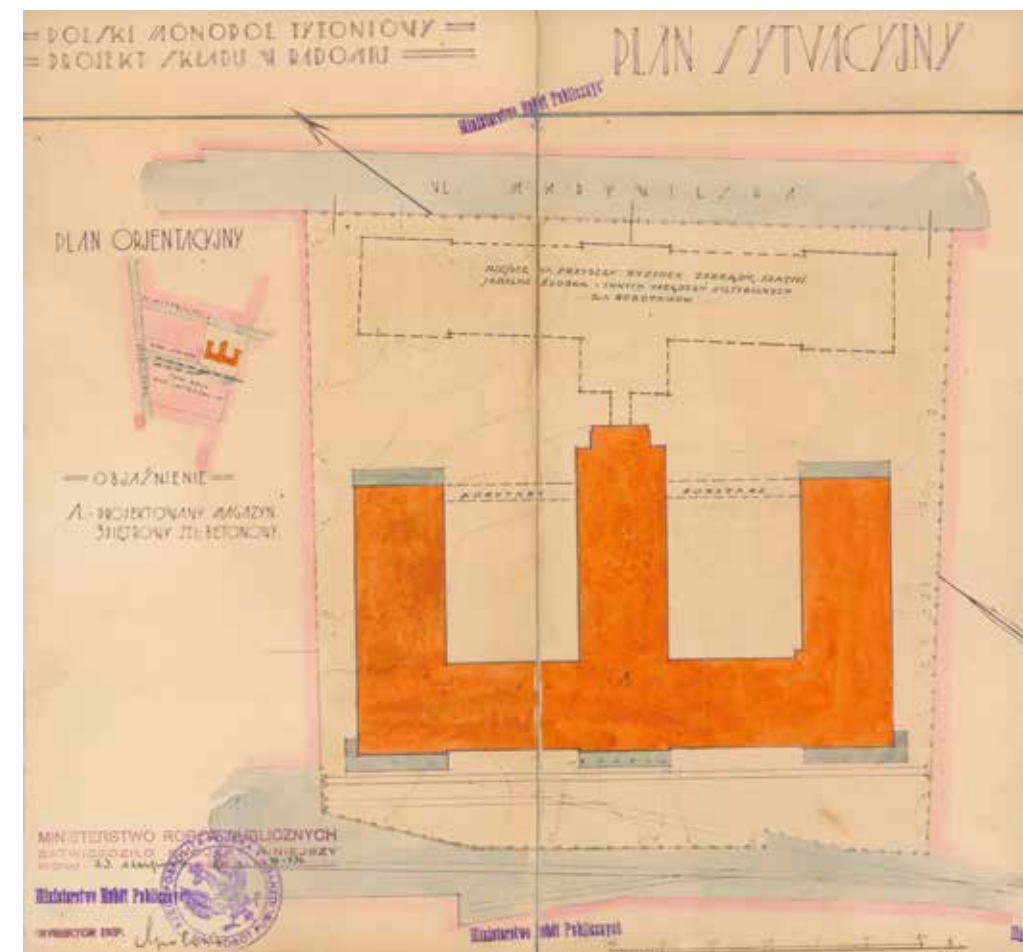
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna,
sygn. t.4178.

POLSKI MONOPOL TYTONIOWY WYTWÓRNIA WYROBÓW TYTONIOWYCH

[illegible]

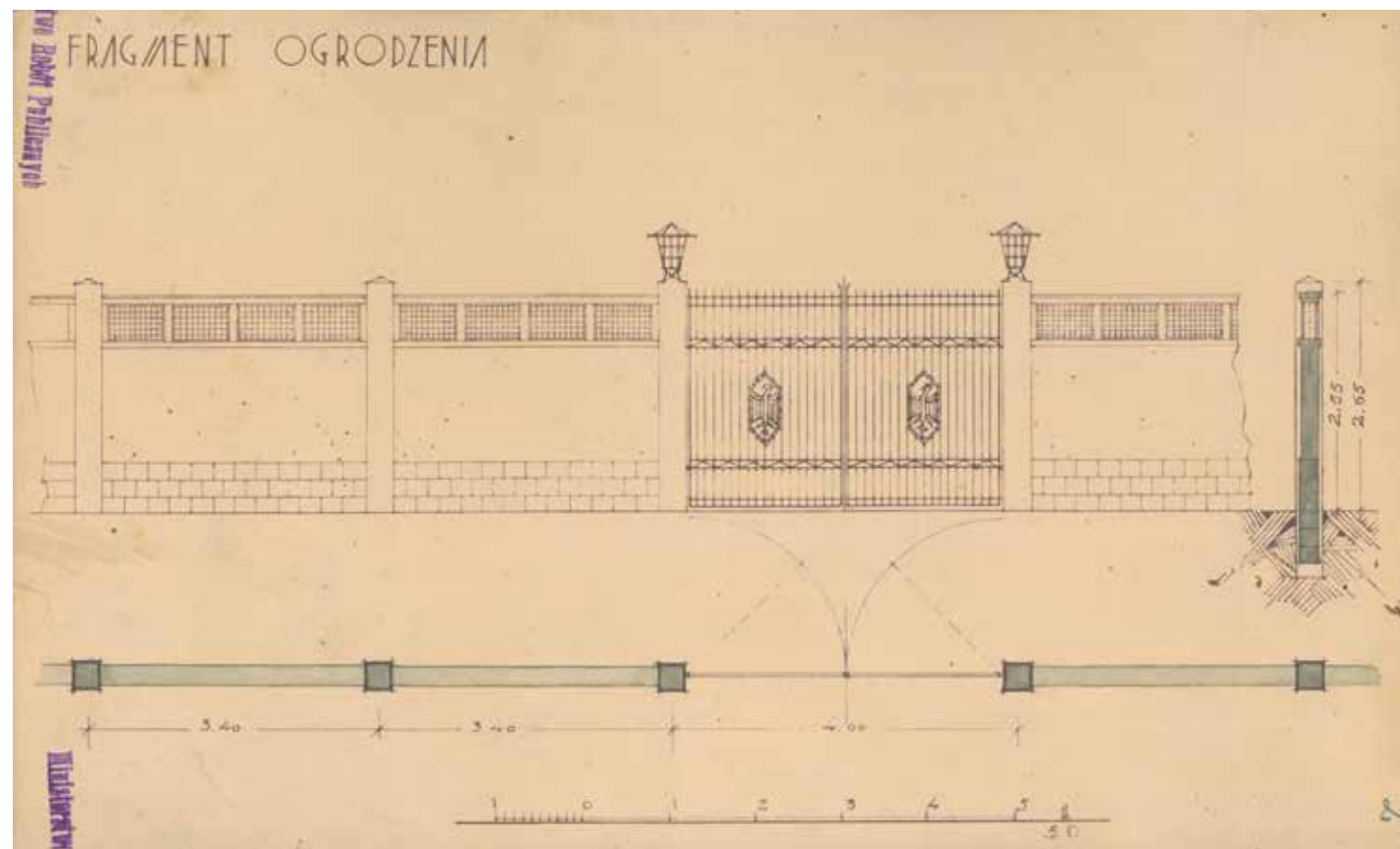
Stacja Pomp Wodociągu Miejskiego

Akta miasta Radomia,
seria 6 dokumentacja techniczna,
sygn. 4178.

Fragment projektu magazynów Polskiego Monopolu Tytoniowego, 1928 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3940.

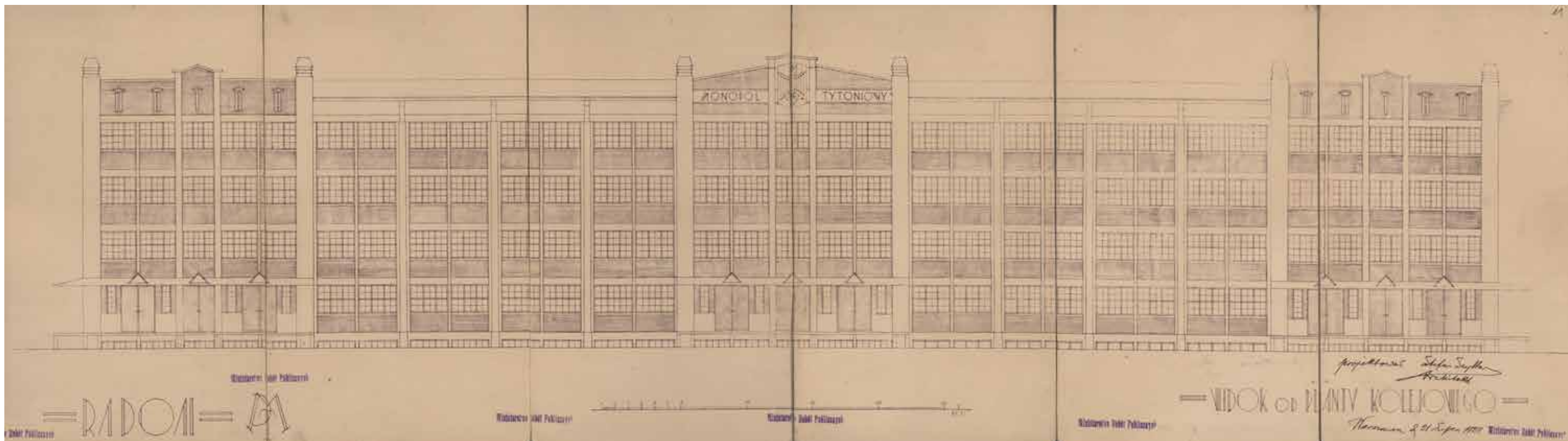
Fragment projektu ogrodzenia magazynów Polskiego Monopolu Tytoniowego, 1928 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6
dokumentacja techniczna, sygn. t.3940.

Pocztówka przedstawiająca fragment budynku fabrycznego na fotografii Wojciecha Kalinowskiego, będącej w zbiorach Muzeum im. Jacka Malczewskiego, lata 70-te XX wieku.

Radomska Inicjatywa Pocztówkowa, sygn. 619.

Projekt budynku magazynowego dla Polskiego Monopolu Tytoniowego ulica Marywilska (obecnie Tytoniowa) autorstwa znanego warszawskiego architekta Stefana Syllera, 1928 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3940.

KOSZTORYS

na roboty terenowe przy magazynach etapowych dla
Polskiego Monopola Tytoniowego w Radomiu /Lukowice/.

l.p.	Wykaz robót	Ilość	Cena	Suma
I. ROBOTY KLODZE				
1.	<u>Przejazd przez w odcięciu na odcięciu do 300 m</u>			
a/	Pomędy budynków I i II	m ²	417.03	
b/	Za budynkiem II	m ²	610.00	
c/	Przed budynkiem I i II od strony ul. Wierzbickiej /21.30 x 2 + 17.00/ x 9.00 - 4.70 x 2.45 x 2/ x 2 + /21.30 + 6.00/ + 8.00 x 8.00 x 0.30 =	m ²	311.01	
d/	Pomędy bud. II a pomędy: 20.00 x 9.00 x 0.30 =	m ²	144.00	
	Razem	m ²	1482.04 x	1.60 2.448.36
2.	<u>Rośliny i szkła</u>			
a/	Pomędy bud. I i III /między budo- wami I i II/ 32.00 x 21.00 - - 4.70 x 2.45 + 10.50 x 11.50 =	m ²	751.67	
b/	Przed budynkiem III: /11.00 + 7.00/ x 120 m =	m ²	1110.00	
c/	Za bud. II od strony bud. IV: 21.30 x 21.00 =	m ²	447.30	
	Razem	m ²	2310.97 x	0.40 1.043.54
II. ROBOTY BRAMOWE				
3.	<u>Przejazd bramowy</u>			
a/	dokoła budynków I, II i III: /101.00 + 1.50 x 2 + 2.45 x 2 x x 2 + /21.30 + 2.50 + 1.50 x 2/ x 5 =	mb	481.20	

KOSZTORYS

na roboty terenowe przy magazynach etapowych dla
Polskiego Monopola Tytoniowego w Radomiu /Lukowice/.

l.p.	Wykaz robót	Ilość	Cena	Suma
b/	Przejazd między torami I i II:	mb	44.00	
a/	Przy pompach: 12.00 + 10.00 + 5.00 + 2.00 =	mb	33.00	
d/	Przejazd koło pomp:	mb	50.00	
e/	Przy bramie od strony Wierzbickiej: 9.00 x 2	mb	18.00	
	Razem	mb	155.00 x	6.35 4.008.18
4.	<u>Przejazd bramowy przy bud. I, II, III</u>			
	//101.00 + 1.5 x 2/ + /21.30 + + 2.50/ x 2/ x 1.50 x 3 =	m ²	684.00	
b/	Przy pompach: /12.00 + 5.00 x 2/ x 1.50 =	m ²	45.00	
c/	Przejazd między torami I i II: 22.00 x 1.00 x 2 =	m ²	44.00	
d/	Przejazd koło pomp: 20.00 x 1.50 =	m ²	30.00	
a/	Przy bramie od strony Wierzbickiej: 5.00 x 1.50 =	m ²	7.50	
	Razem	m ²	810.50 x	7.55 6.727.05
5.	<u>Przejazd bramowy</u>			
a/	Przed bud. I i II od strony ul. Wierzb. 5.00 x 60.00 + 10.00 x 10.00 =	m ²	400.00	
b/	Pomędy budynkami I i II: /115.50 - 5.00/ x 5.00 =	m ²	552.50	
c/	Pomędy budynkami I i III: Jak pkt. 2-ga 751.67 - /21.30 + 2.50 + 1.50 + + 2.45 x 2/ x 1.50 x 2 =	m ²	671.07	
d/	Za budynkiem II, strona północna: 101.00 x 5.00 =	m ²	505.00	
e/	Pomędy budynkami II i IV: /jak punkt c/	m ²	671.07	
f/	Przejazd przez tor: 24.00 x 7.00 =	m ²	168.00	

KOSZTORYS

na roboty terenowe przy magazynach etapowych dla
Polskiego Monopola Tytoniowego w Radomiu /Lukowice/.

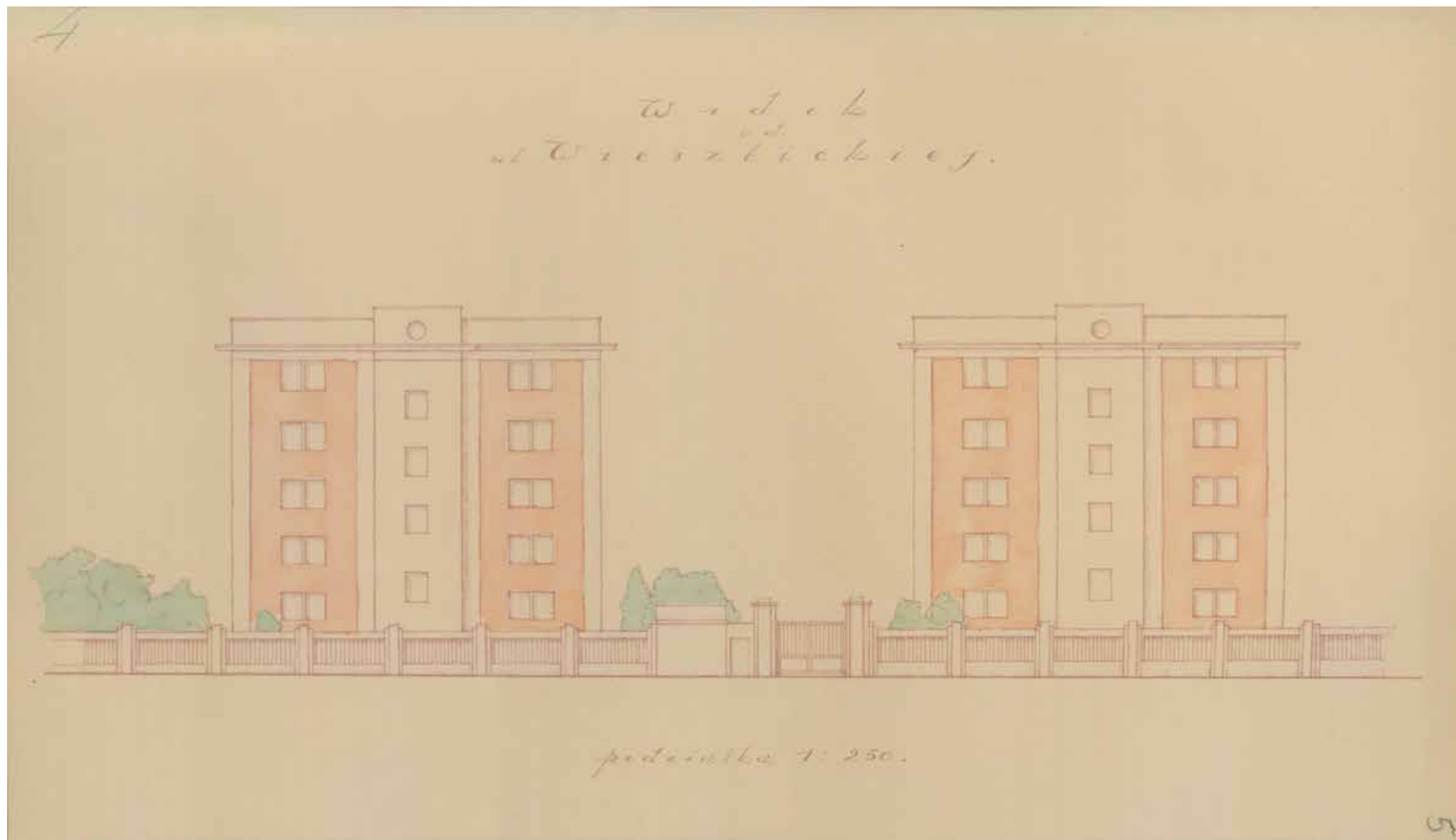
l.p.	Wykaz robót	Ilość	Cena	Suma
g/	Przejazd koło pomp: /21.00 - 1.50 x 2/ x 5.00 + 20.00 x x 7.00 =	m ²	502.00	
h/	Przed bud. III: 120.00 x 5.00 =	m ²	600.00	
	Razem	m ²	1102.00 x	0.24 24.348.77
III. ROBOTY INNE				
6.	Władanie trawników	około	m ² 1000.00 x 0.50 =	500.00
7.	Zamocowanie dyktanda wzdłuż paraleli i płotu	około	mb 600.00 x 3.00 =	1.800.00
8.	Paralel betonowy /od strony ul. Wierzbickiej/	około	mb 150.00 x 150.00 =	22.500.00
9.	Ogrodzenie ogrodzenia torami płotem z drutu kolczastego wysokości 2.00 m /piliki dę- bowe co 2.00 m/	około	mb 800.00 x 10.00 =	8.000.00
	Razem			32.600.00
	Razem			77.500.00

Zatwierdzone
Ludwik Th. Bychowski
Dnia 10/10/1932 r.

Sprawdzony i podpisany
Wojciech
Dnia 10/10/1932 r.

**Kosztorys robót terenowych przy magazynach Polskiego Monopolu
Tytoniowego przy ul. Wierzbickiej, 1932 rok.**

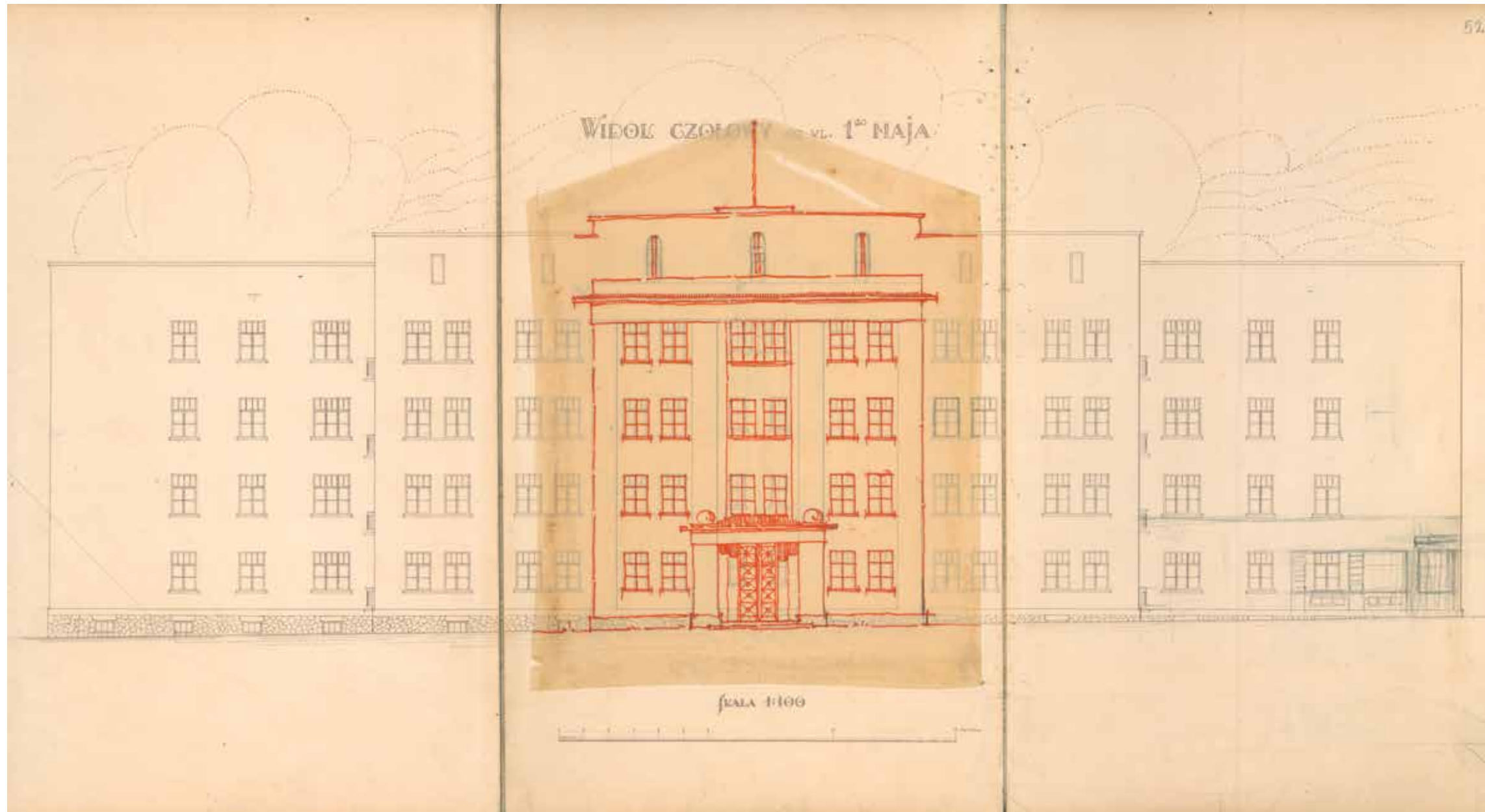
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.4128.

**Magazyny etapowe
Polskiego Monopolu
Tytoniowego w Radomiu
przy ul. Wierzbickiej,
1932-1933 rok.**

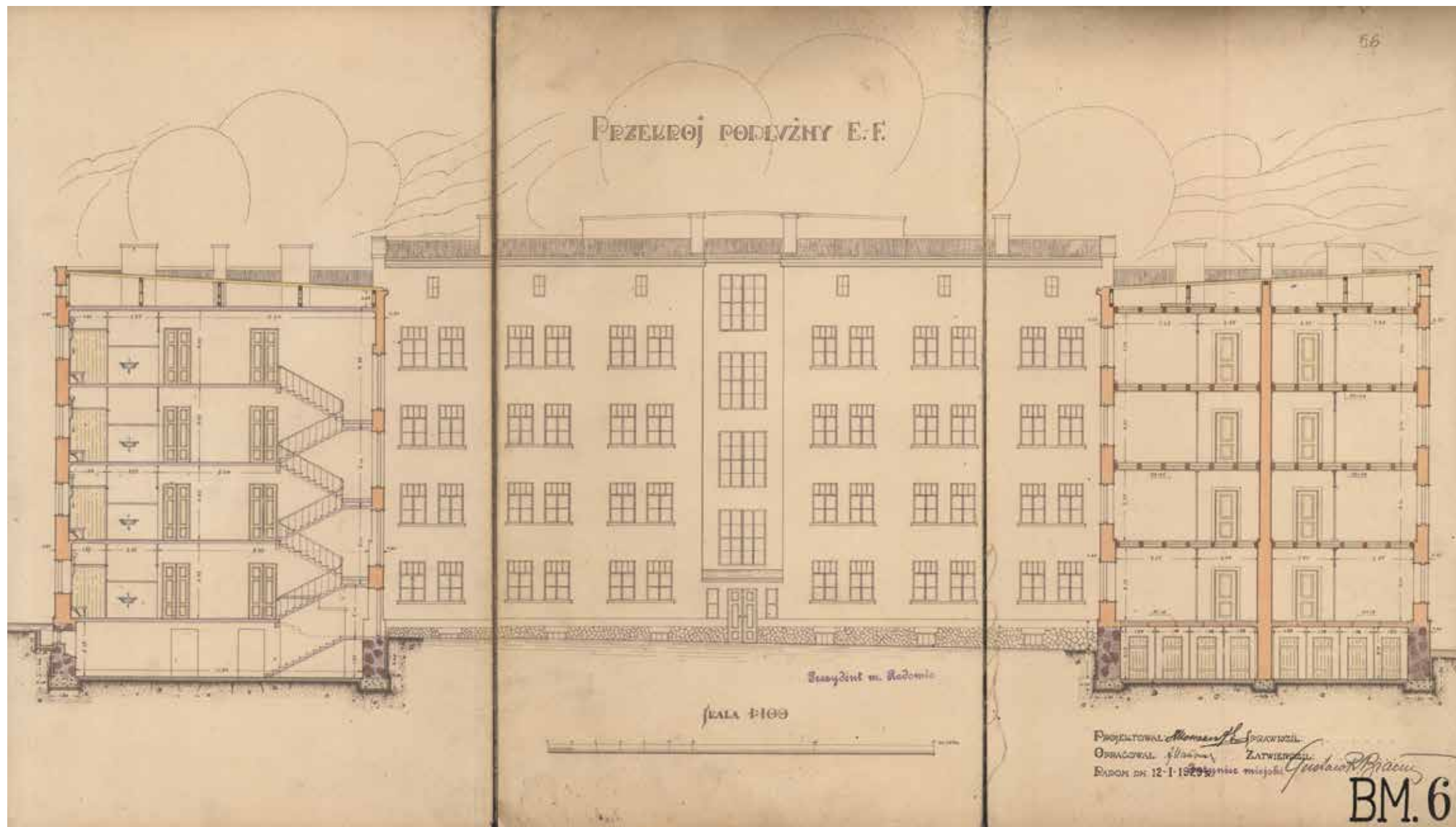
Akta miasta Radomia,
seria 6 dokumentacja techniczna,
sygn. t.4128.

OSIEDLE ROBOTNICZE

**Projekt budynku
mieszkalnego miejskiego
przy ul. 1 Maja 85
(obecnie ul. 25 Czerwca)
wykonany przez Henryka
Nowakowskiego, 1929 rok.**

Akta miasta Radomia,
seria 6 dokumentacja techniczna,
sygn. t.4226.

**Projekt budynku
mieszkalnego miejskiego
przy ul. 1 Maja 85
(obecnie ul. 25 Czerwca)
wykonany przez Henryka
Nowakowskiego, 1929 rok.**

Akta miasta Radomia, seria 6
dokumentacja techniczna,
sygn. t.4226.

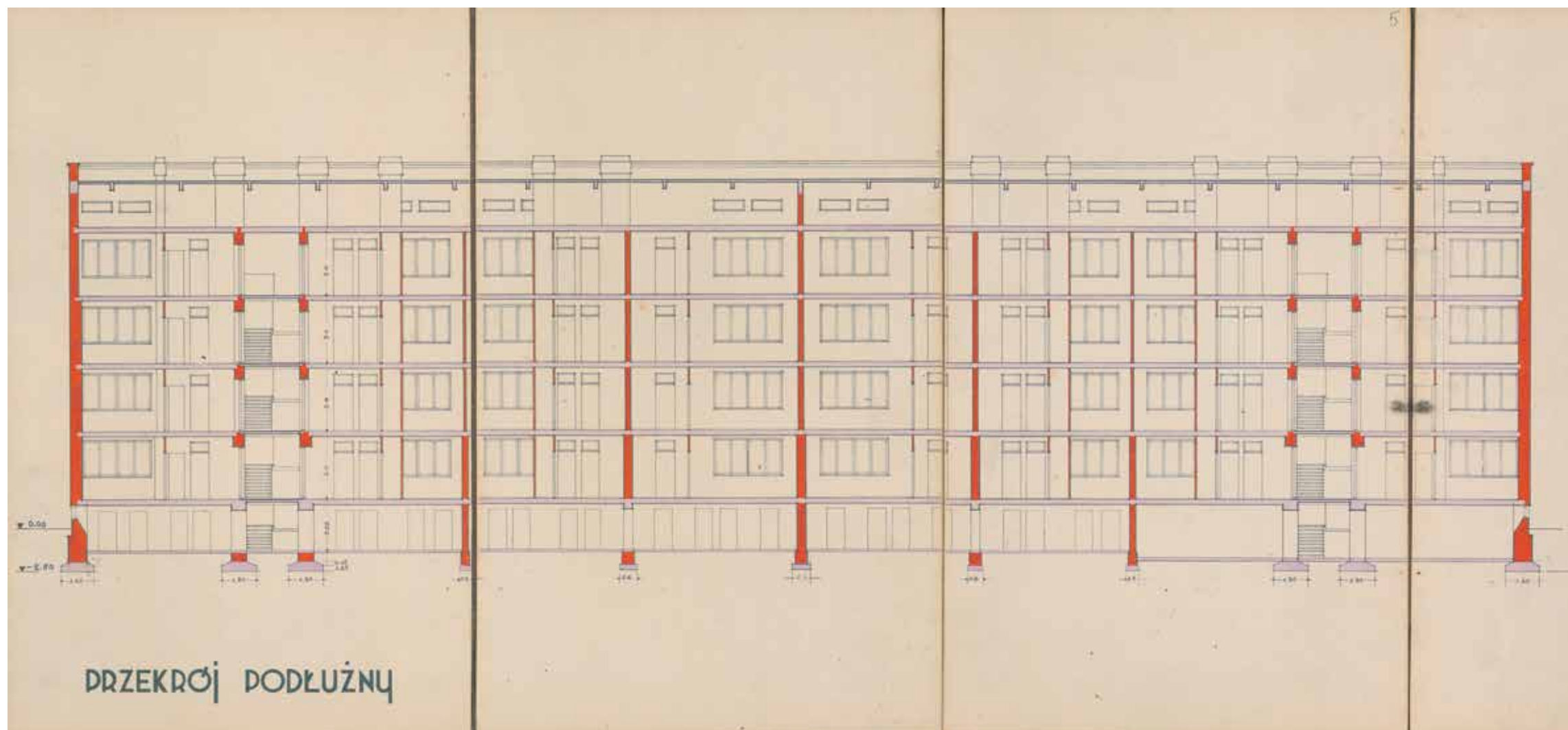
Projekt budynku mieszkalnego miejskiego przy ul. 1 Maja 85 (obecnie ul. 25 Czerwca) wykonany przez Henryka Nowakowskiego, 1929 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.4226.

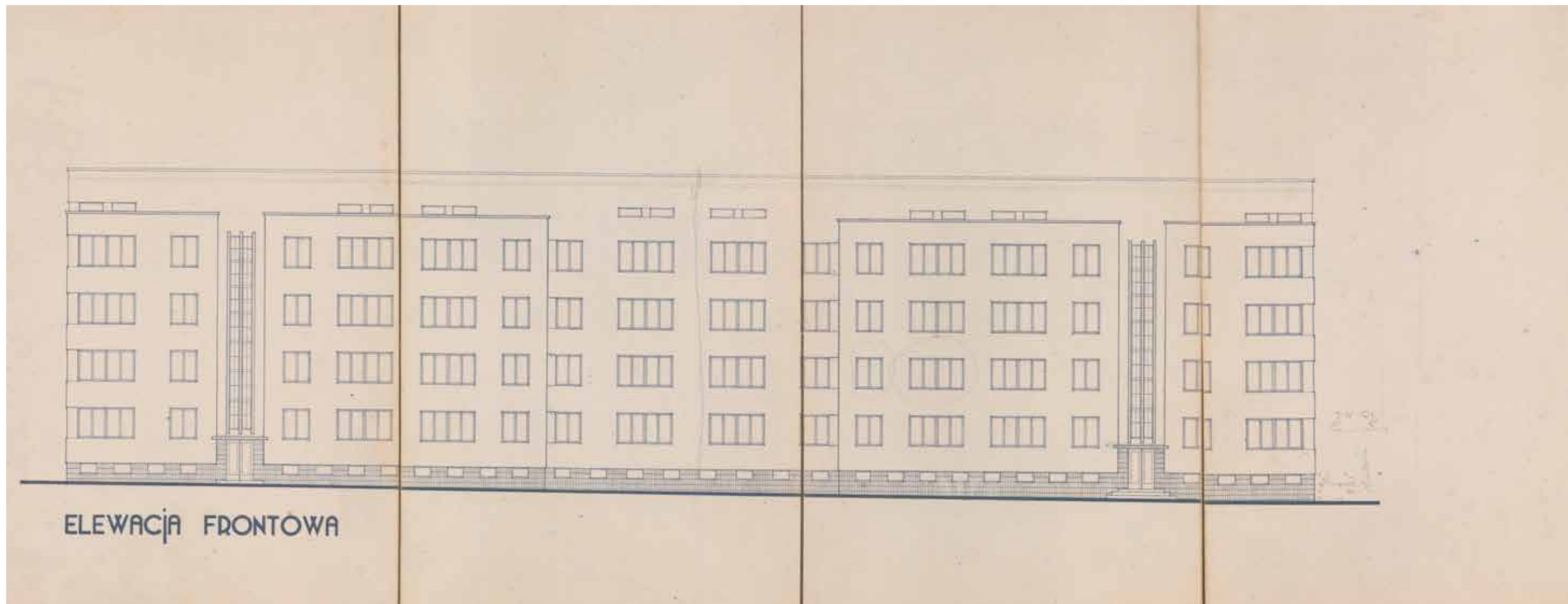
Bloki magistrackie w zbiegu ulic 1 Maja (obecnie 25 Czerwca) i Andrzeja Struga, 1966 rok.

Zbiór ikonografików, sygn. 25.

**Projekt domu robotniczego
nr 4 ul. Filtrowa 7
według projektu Józefy
Mehl, 1937 rok.**

Akta miasta Radomia,
seria 6 dokumentacja techniczna,
sygn. t.4031.

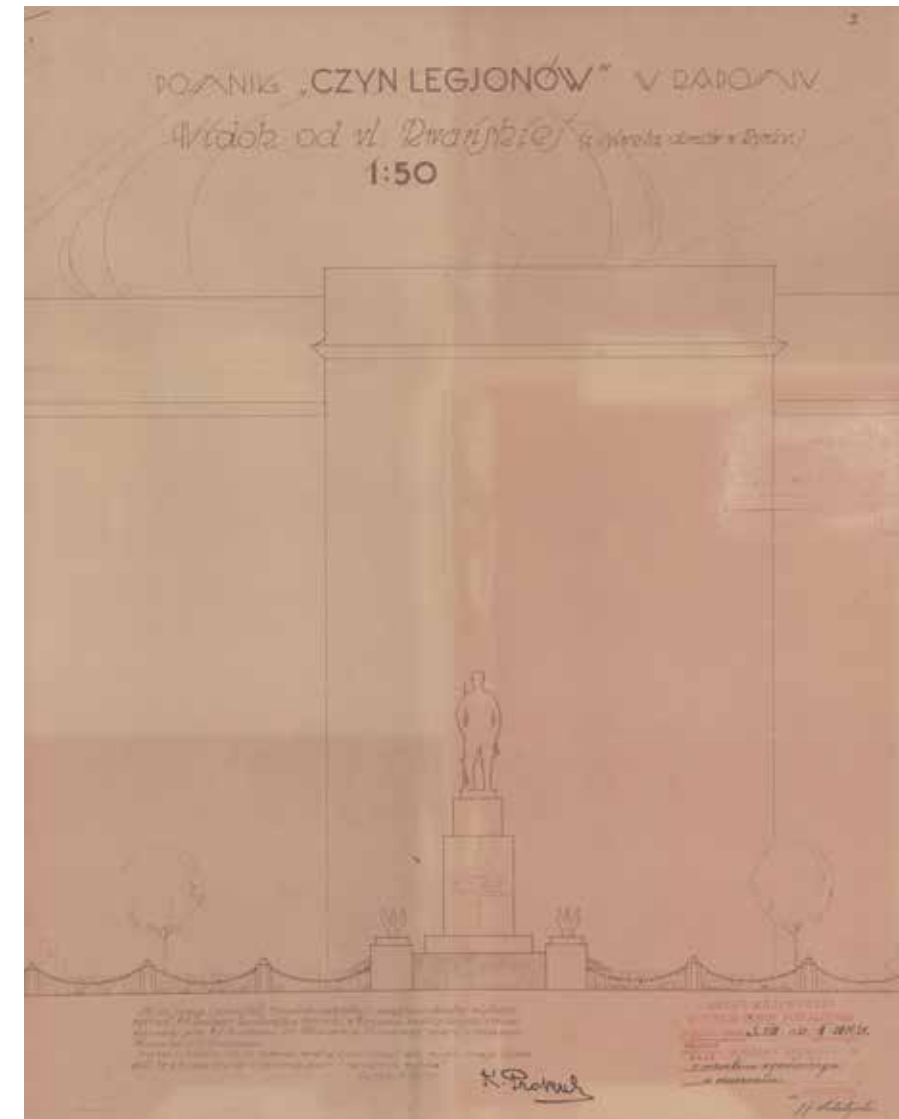
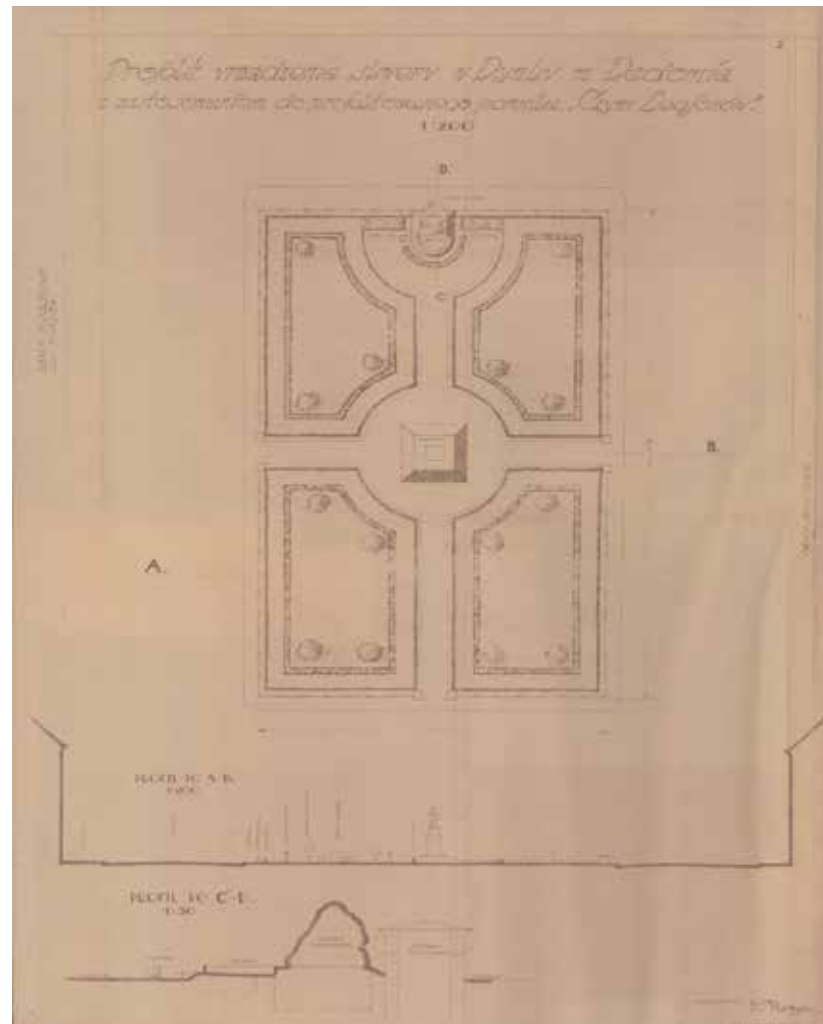

ELEWACJA FRONTOWA

**Projekt domu robotniczego nr 4 ul. Filtrowa 7
według projektu Józefy Mehl, 1937 rok.**

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.4031.

POMNIK "CZYNU LEGIONÓW"

Projekt zagospodarowania skweru z Pomnikiem Czynu Legionów na Rynku w Radomiu autorstwa Kazimierza Prokulskiego, 1927 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3943.

Pomnik Czynu Legionów w Radomiu odsłonięty 10 VIII 1930 roku.

Zbiór Władysława Macherzyńskiego, sygn. 2.

Burzenie Pomnika Czynu Legionów, lato 1940 rok.

Zbiór Władysława Macherzyńskiego, sygn. 2.

Fotografie z odbudowy Pomnika Czynu Legionów w Radomiu, 1998 rok.

Zbiór rodziny Jawoszków, sygn. 10.

Fotografie z odbudowy Pomnika Czynu Legionów w Radomiu, 1998 rok.

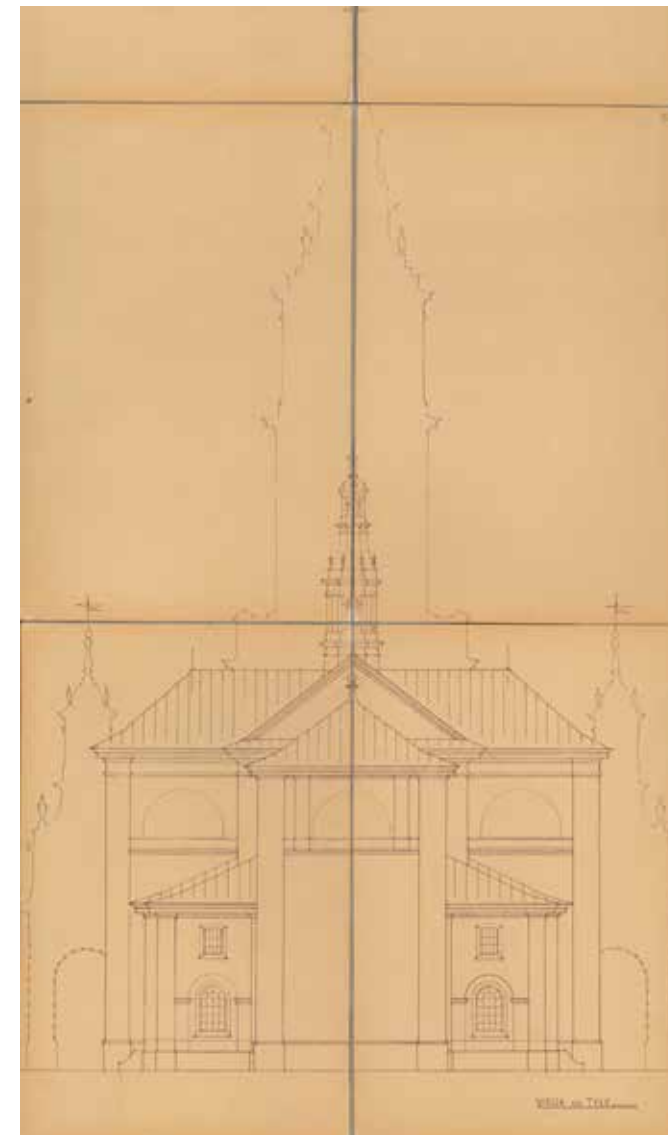
Zbiór rodziny Jawoszków, sygn. 10.

Cegielka na odbudowę Pomnika Czynu Legionów w Radomiu, około 1998 rok.

Zbiór Jacka Kołodziejskiego, sygn. 3.

KOŚCIÓŁ NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSOWEGO

Projekt kościoła sporządzony przez Stefana Szyllera, 1930 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3973.

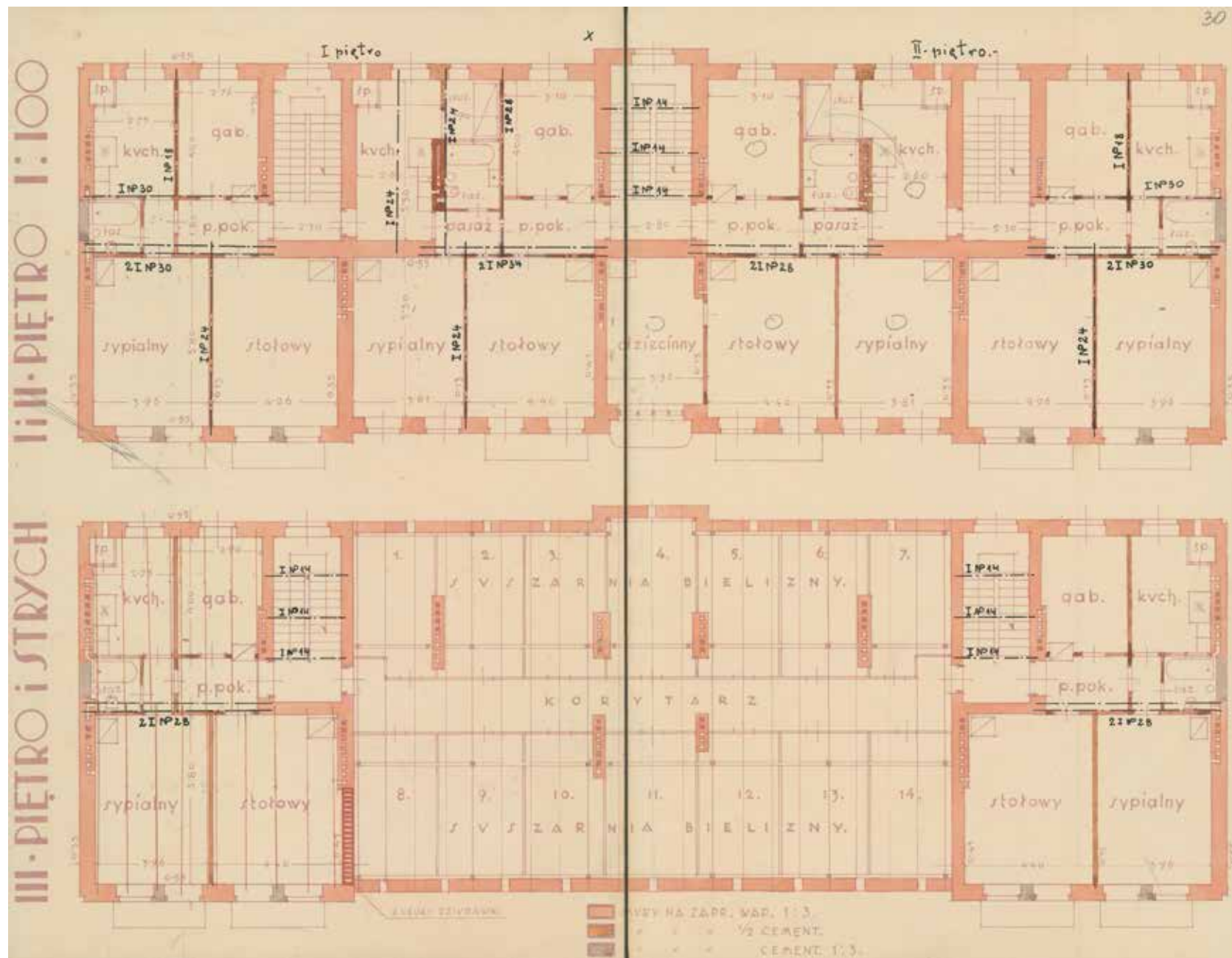
Fotografia przedstawiająca budowę kościoła przy ul. Słowackiego, widok z wieży ciśnień, fot. P. Sarnowicz, 24 października 1943 roku.

Zbór ikonografików, sygn. 119.

Kartka pocztowa przedstawiająca początek budowy kościoła, 1932 rok. Reprodukacja ze zbiorów Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu.

Radomska Inicjatywa Pocztówkowa, sygn. 450.

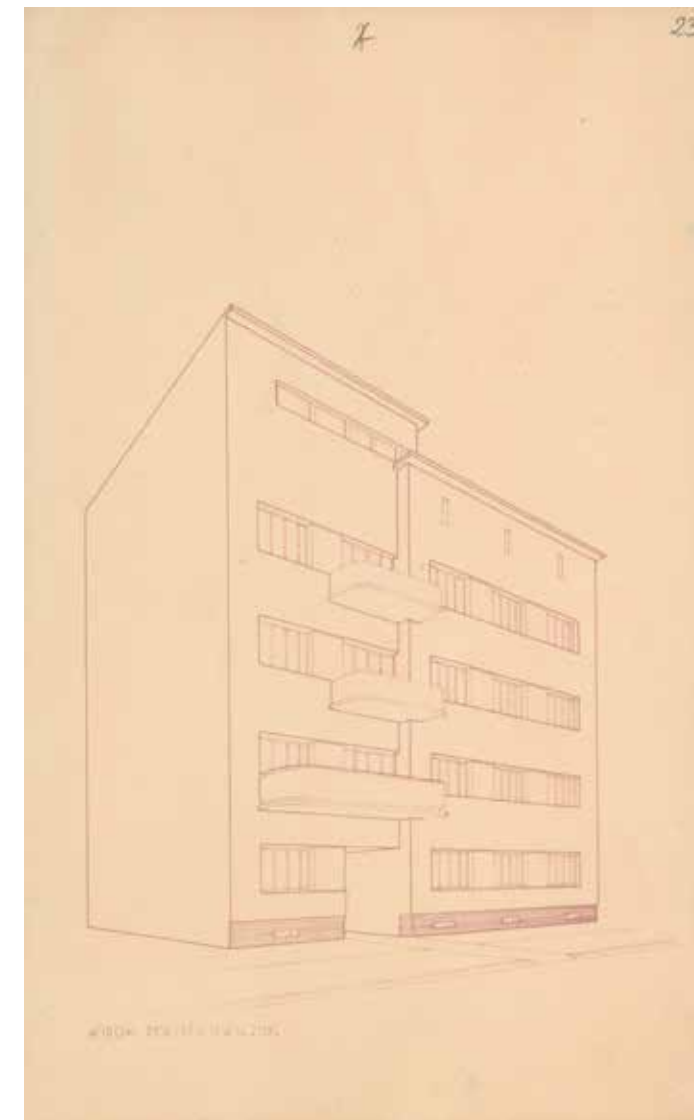
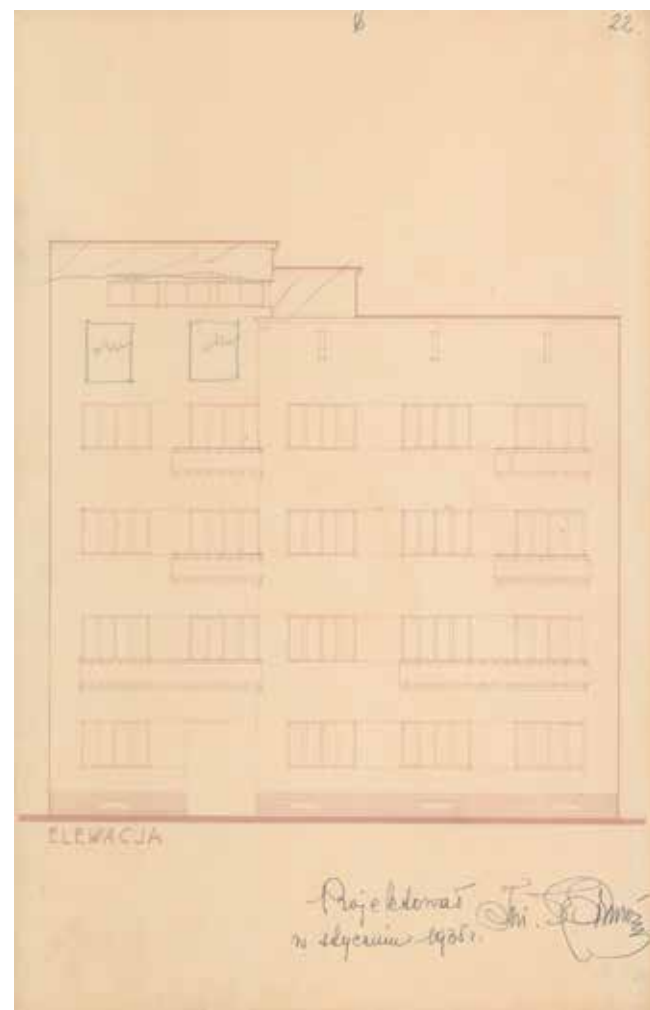
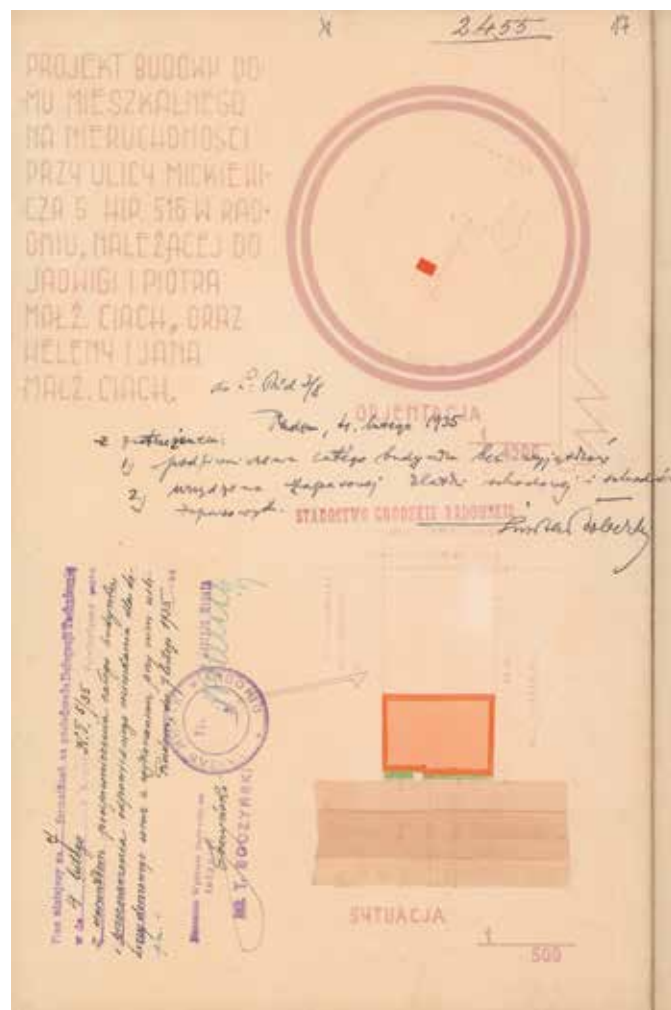

DOM MIESZKALNY ul. Piaski 27

Projekt budowy domu
mieszkalnego przy
ulicy Piaski (obecnie
Niedziałkowskiego)
nr 27, projekt Kazimierza
Prokulskiego, 1934 rok.

Akta miasta Radomia,
seria 6 dokumentacja techniczna,
sygn. t.2313.

DOM MIESZKALNY ul. Mickiewicza 5

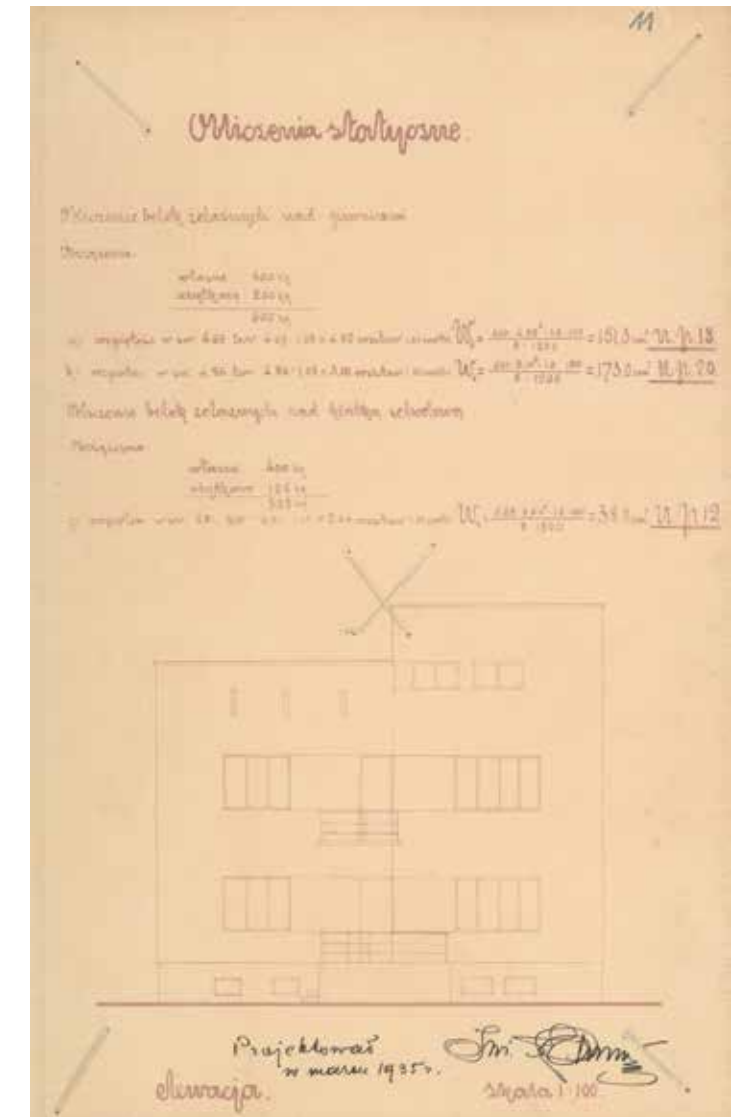

Projekt budowy domu mieszkalnego na nieruchomości przy ulicy Mickiewicza 5, Alfons Pinno, 1935 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.2319.

DOM MIESZKALNY

ul. Mickiewicza 9

**Projekt domu murowanego Zofii Gmyrkowej przy ulicy Mickiewicza 11
(obecnie Mickiewicza 9), Alfons Pinno, 1935 rok.**

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.2725.

POZWOLENIE

I KSIĄŻKA KONTROLI BUDOWY

Imię i nazwisko zeznawcy P. Zofia Gmyrkowej
przebieg choroby *Michaliewicza* Nr. 11
Dzielnica *Bródzka* w m. Radomiu.
Radom, dnia 6 czerwca 1935 r.

UWAGA: Pozwolenie z książką kontroli ma być stale przechowywane na miejscu budowy, a po ukończeniu jej zwrócone do Inspekcji Budowlanej. Wskazane jest oddanie budynku do użytkowania bez uprzedniego sprawdzenia go przez Inspekcję Budowlaną. Książka kontroli zawiera 5 kart.

Names italicized on page

RF 84/25

Zarząd Miejski m. Radomia wydaje pozwolenie P. *Tofi Gmyrkowej*
na budowę przy ul. *Michalskiej* 26/27

diplomatic. *Formalities as to*

and system

and sustained in warm water.

- [illegible]

W razie niedotrzymania krągłości i w tym wystręgnięciu warunku, powołania zarządca
coś się, budowa wytrzymała, zaś wina prowadzenia niedowolności zmian, lub niedziałania w wygaśnięciu
przynależności na siebie i obywateli zarządca i urzędnicy administracji.

Od orzeczenia powyższego przysługuje prawo odwołania do Urzędu Województwa Kieleckiego za pośrednictwem Zarządu Miejskiego w terminie do dni 14-tu licząc od dnia następnego po otrzymaniu orzeczenia.

Naczelnik
W-18 Budownictwa

imi. Eamjwols
 1. BOGZYRSKI

Uwaga: Suterem dla ludzi budować nie wolno!

Postanowienie karne art. 399, 400, 402, 403.

Deklaracje

MURARZA:
Budując w zgodzie z przepisami, stajemy się gwarantem

- 1) Niewprowadzenie żadnych zmian w budowie lub osobnego powołania Inspekcji Budowlanej.
- 2) W wykonaniu robót zachowanie wszelkich warunków bezpieczeństwa, oraz ogólnie uznanych zasad sztuki budowlanej.
- 3) Ustycie wyłącznie materiałów odpowiednich i rzetelnie budowlanych wykonawczych.
- 4) Zachowanie obowiązujących przepisów dotyczących budowlanych i wszelkich zarządów Inspekcji Budowlanej, dotyczących budowy i eksploatacji obiektów.

Mistral murex, *amurensis*

Podgils

Uprawnienia do wykonywania przemianę przeprowadzono w Inspekcji Radiologicznej oznaczenie 46. Oświadcza Jb 49.
Województwa Wielkopolskiego z dn. 16.XV-1994 r. za Nr 1. P. K. 1. 10.07.94.

Deklaracja technicznego kierownika budowy.

Opisuje Marwanicki budowę i organizację przeliczając, analizując, kwantując.

- 1) Sciele, wykonanie technicznych warunków pozwolenia (pkt. 2, 3, 4, 5, 6)) przypis
stów policyjno-budowlanych.
- 2) Sumiennej kontroli osobistą na budowie, co do przeprowadzenia i zbudowania zgodnie z zeznaniem i zeznaniem struktury budowlanej i przeprowadzenia potrzebnych ustaleń przed wykonaniem, aby
bezpieczeństwo osobiste, publiczne, lub zdrowie ludzkie nie było zagrożone. Każdorazową kontrolę
zobowiązują się notować w książce kontroli budowy, a po skończeniu i zbudowaniu przedstawić w Inspekcji Budo-
walnej wniosek o odbiór budynku.
- 3) Właściciel i przejąłszy rozwiązanie wszelkich niezbędnych w projekcie i pozwoleniu
a natury innych się w trakcie budowy zgodzić technicznie - a wdrażając i akceptując Inspekcji Budowlanej
Podstawa prawna: art. 356, 378 rozporządzenia Prezydenta II - P, z dn. 18.II.1928 r. o prawie
budowl. i zabud. osiedli (Dz. U. II - P. Nr. 23, poz. 202).

Uprawniony do kierowania robotami budowlanymi z art. 369 zarejestrowany
w Inspekcji Budowlanej.

Zemianach w *Rudomiu* ul. *Plac 3-go Maja* Nr. 1

Pedale // *Forc.* *Quasi* *And.*

**PROJEKT GMACHU
UBEZPIECZALNI SPOŁECZNEJ
W RADOMIU**

**SYTUACJA
1:500**

BUDYNEK MUROWANY
LIMO ADOLFO

33.06

ul. Świeża
ORĘCZNE UL. KELLBS-KRAUZA

ZARZĄD MIEJSKI W RADOMIU
WYDZIAŁ INŻYNIERSTWA

T. 4466.

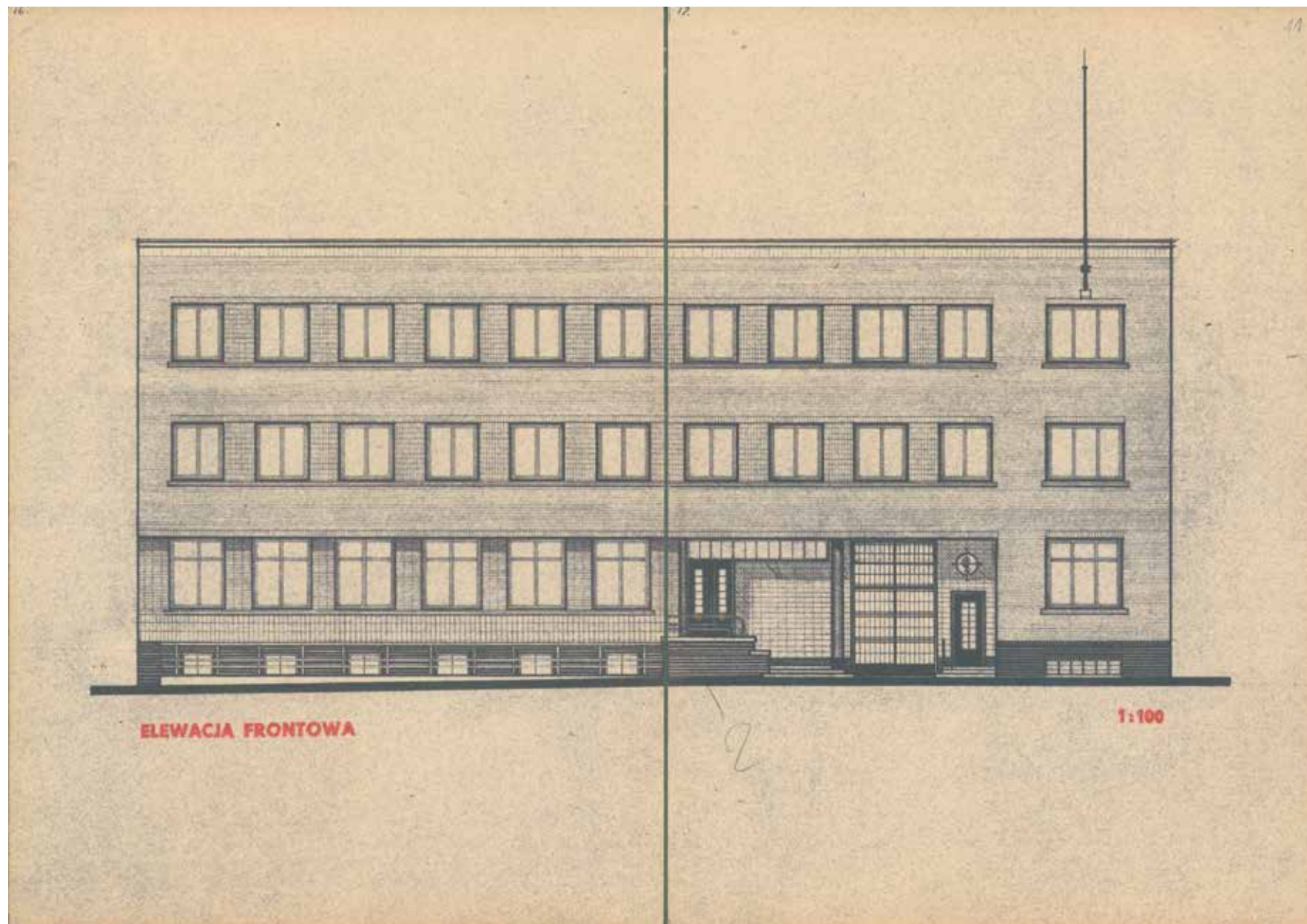
Lp. 100/36.

M. T. BOGZYŃSKI

ORIENTACJA

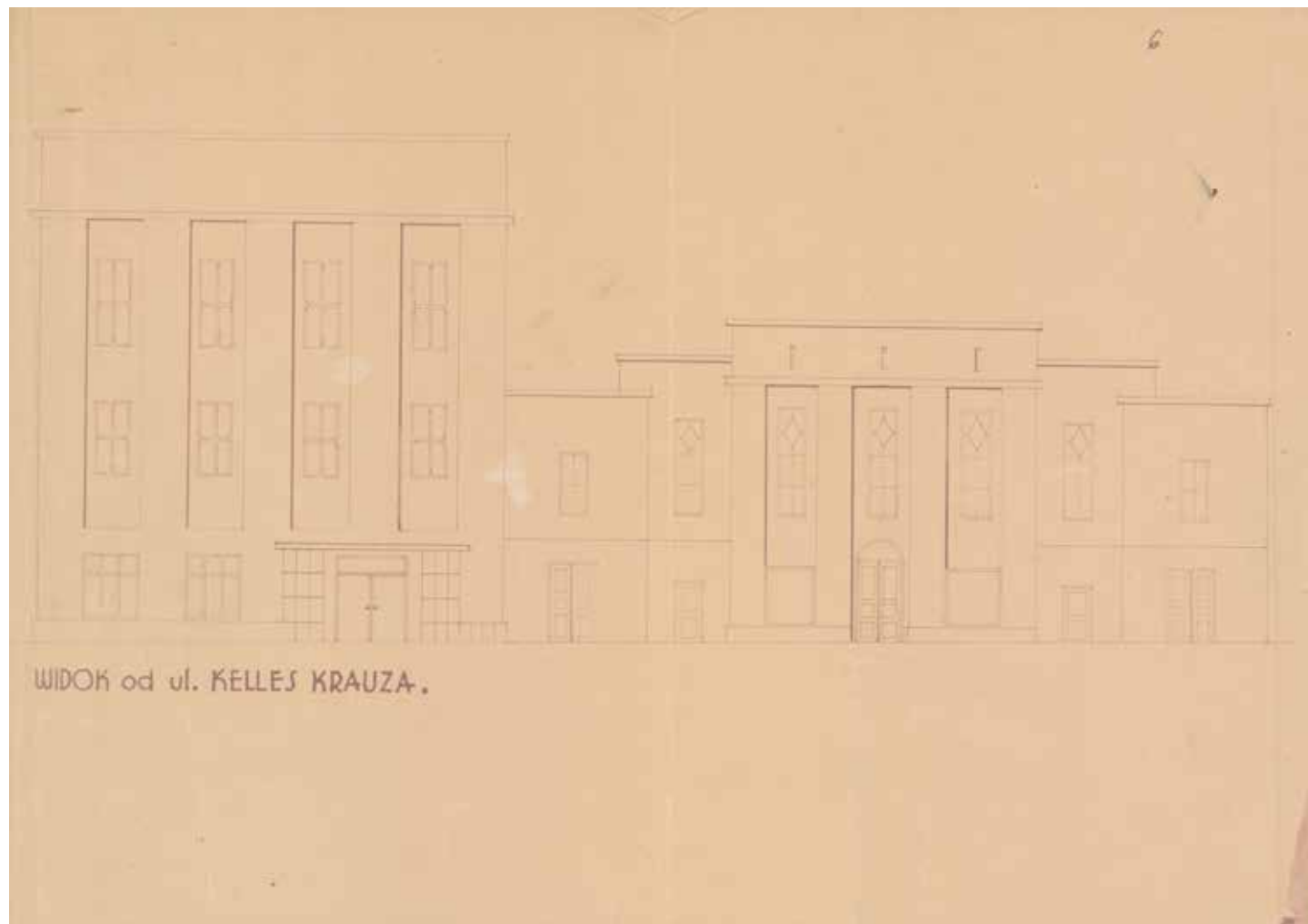
58

**Projekt gmachu Ubezpieczalni Społecznej
ulica Kelles-Krauza 3, 1936 rok.**

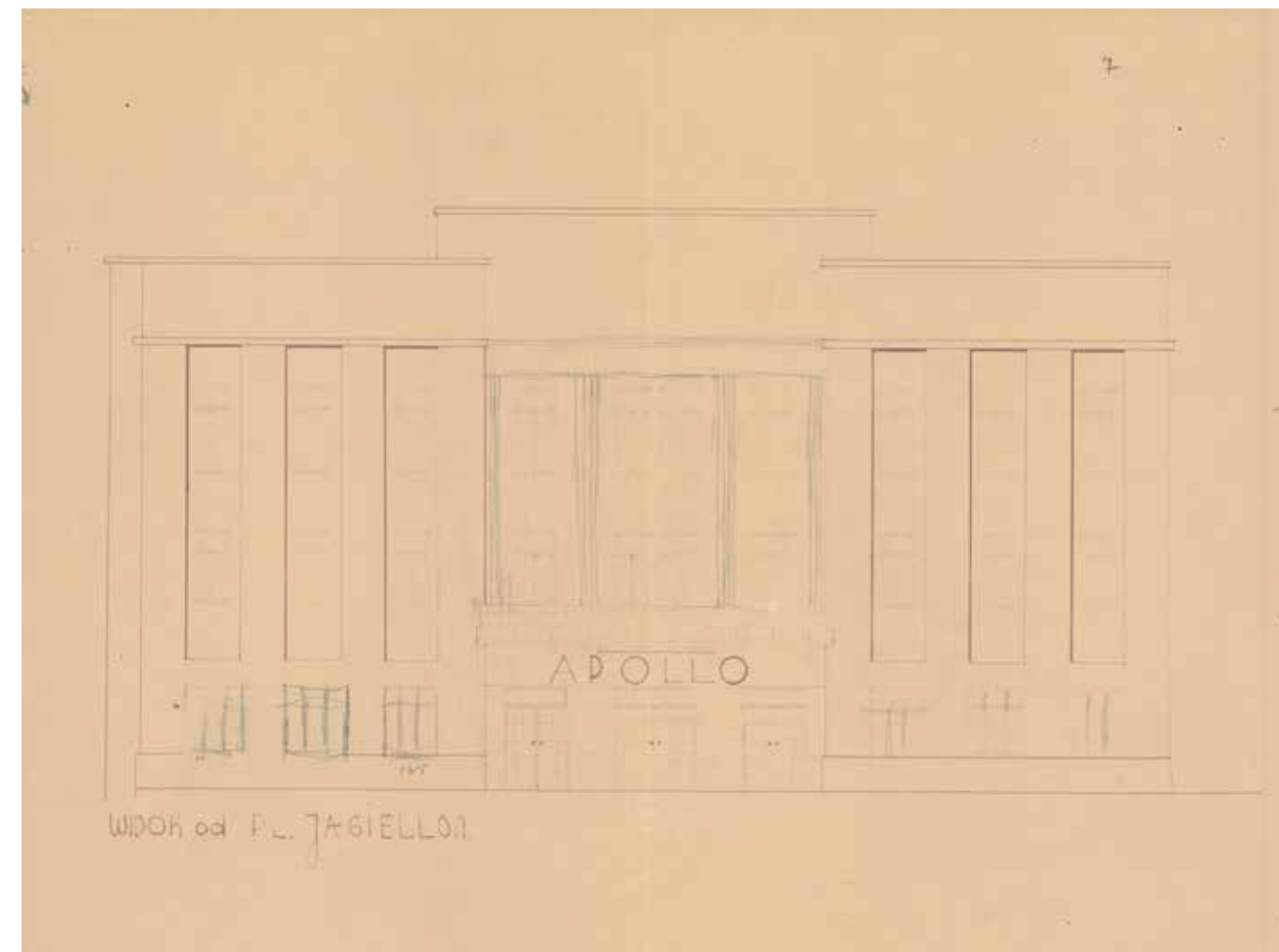
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3936.

DOM ROBOTNICZY

Projekt Przebudowy Domu Robotniczego na Placu Jagiellońskim (obecnie Teatr Powszechny).

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. 3947.

Fotografia dawnego Domu Robotniczego, 1958 rok.

J. Saski i S-ka Browar Parowy w Radomiu, sygn. 98.

Dom robotniczy i kino Apollo, 1945 rok.

Zbiór Władysława Macherzyńskiego, sygn. 2.

Przebudowa Teatru, fot. Wojciech Stan, 1986 rok.

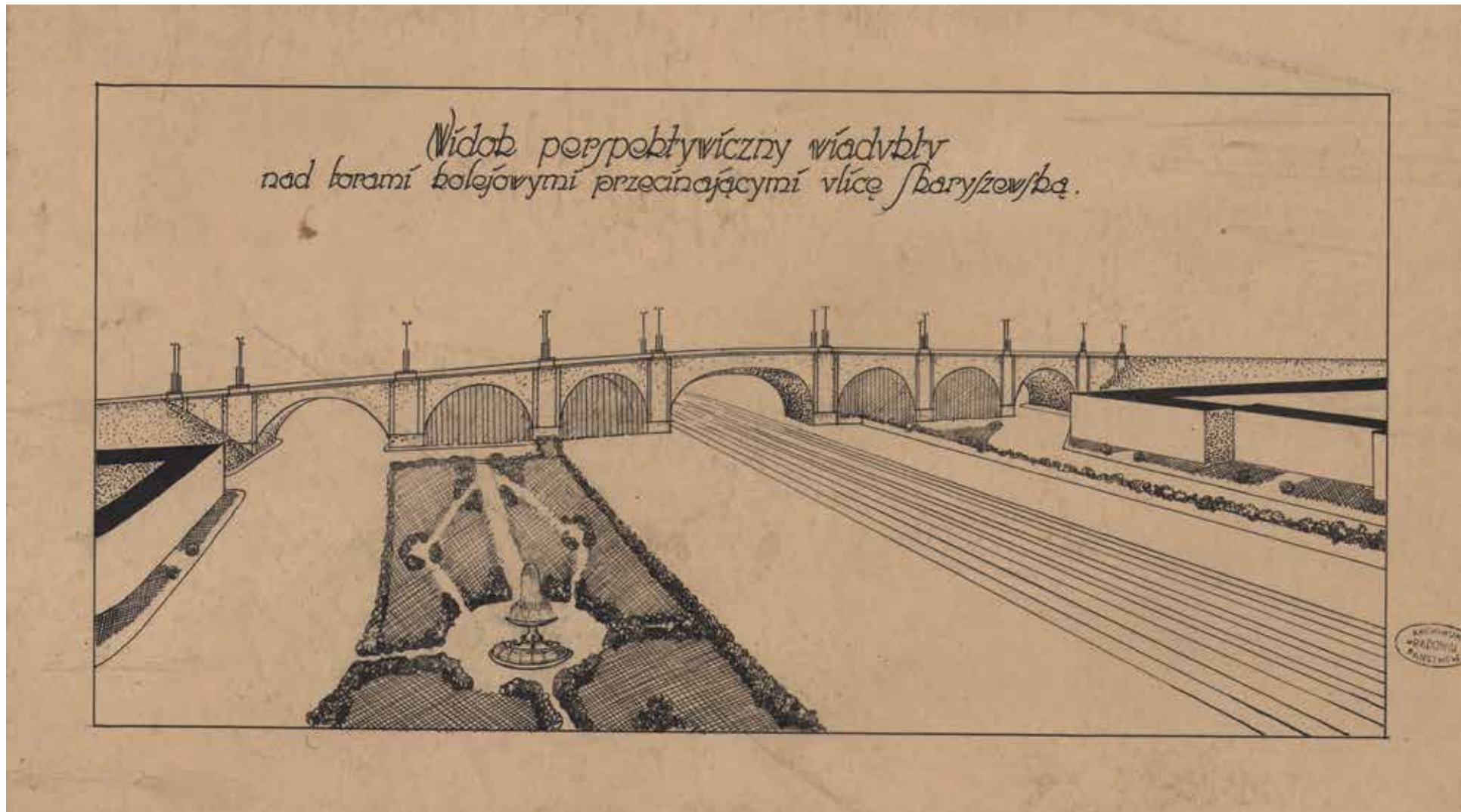
Radomskie Towarzystwo Naukowe, sygn. 198.

Kartka pocztowa przedstawiająca Plac Jagielloński, w głębi widoczny budynek Teatru Powszechnego im. Jana Kochanowskiego, fot. Izabela Mróz, 2021 rok.

Radomska Inicjatywa Pocztówkowa, sygn. 518.

WIADUKT ul. Skaryszewska

Widok perspektywiczny wiaduktu nad torami kolejowymi przecinającymi ulicę Skaryszewską (obecnie ulica Słowackiego), 1937-1939 rok.

Zbiór map i planów, seria 3 mapy i plany z terenu Radomia, sygn. 350.

DOM MIESZKALNY ul. Mickiewicza 27

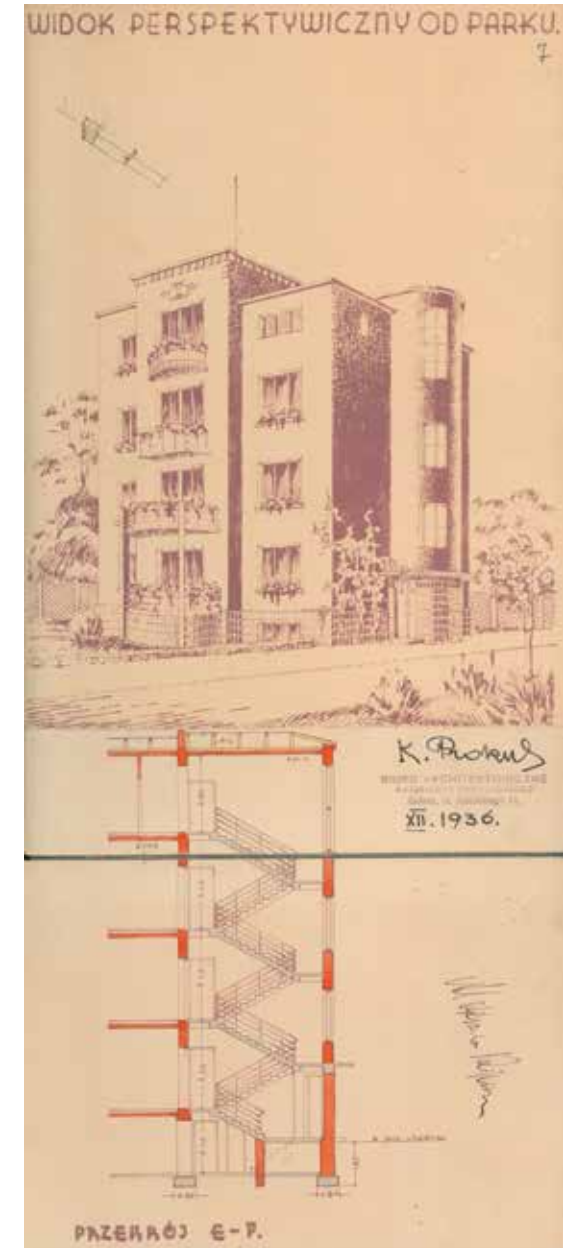
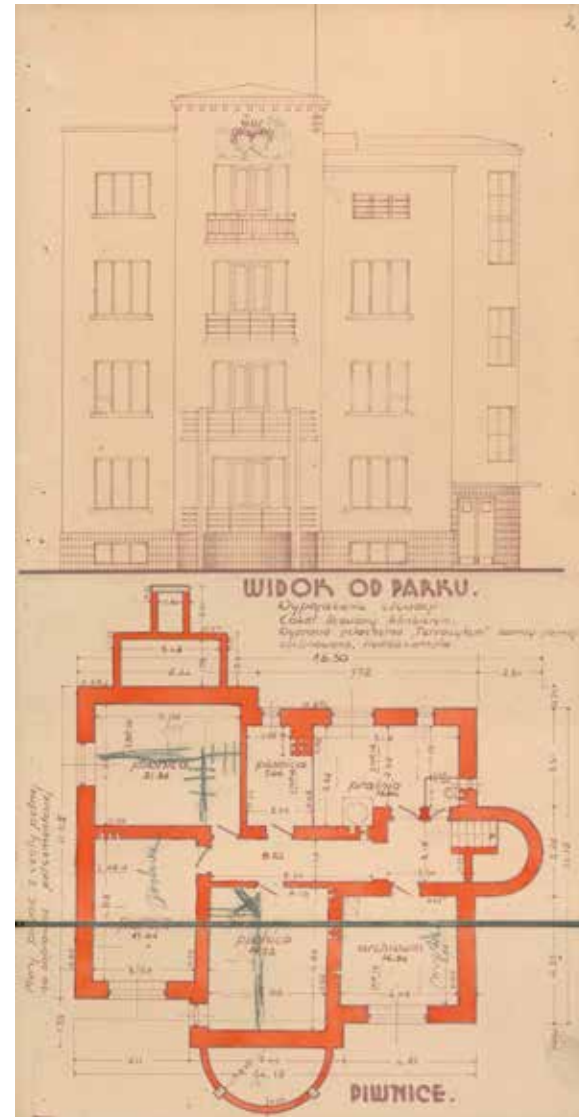
Fotografia wiaduktu kolejowego przy ul. Słowackiego, 1953 rok.

Zbiór ikonografików, sygn. 15.

Projekt domu mieszkalnego znajdującego się przy ulicy Mickiewicza nr 27 w Radomiu autorstwa Kazimierza Prokulskiego, 1936-1937 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3244.

**Projekt domu mieszkalnego
znajdującego się przy ulicy
Mickiewicza nr 27 w Radomiu
autorstwa Kazimierza Prokulskiego,
1936-1937 rok.**

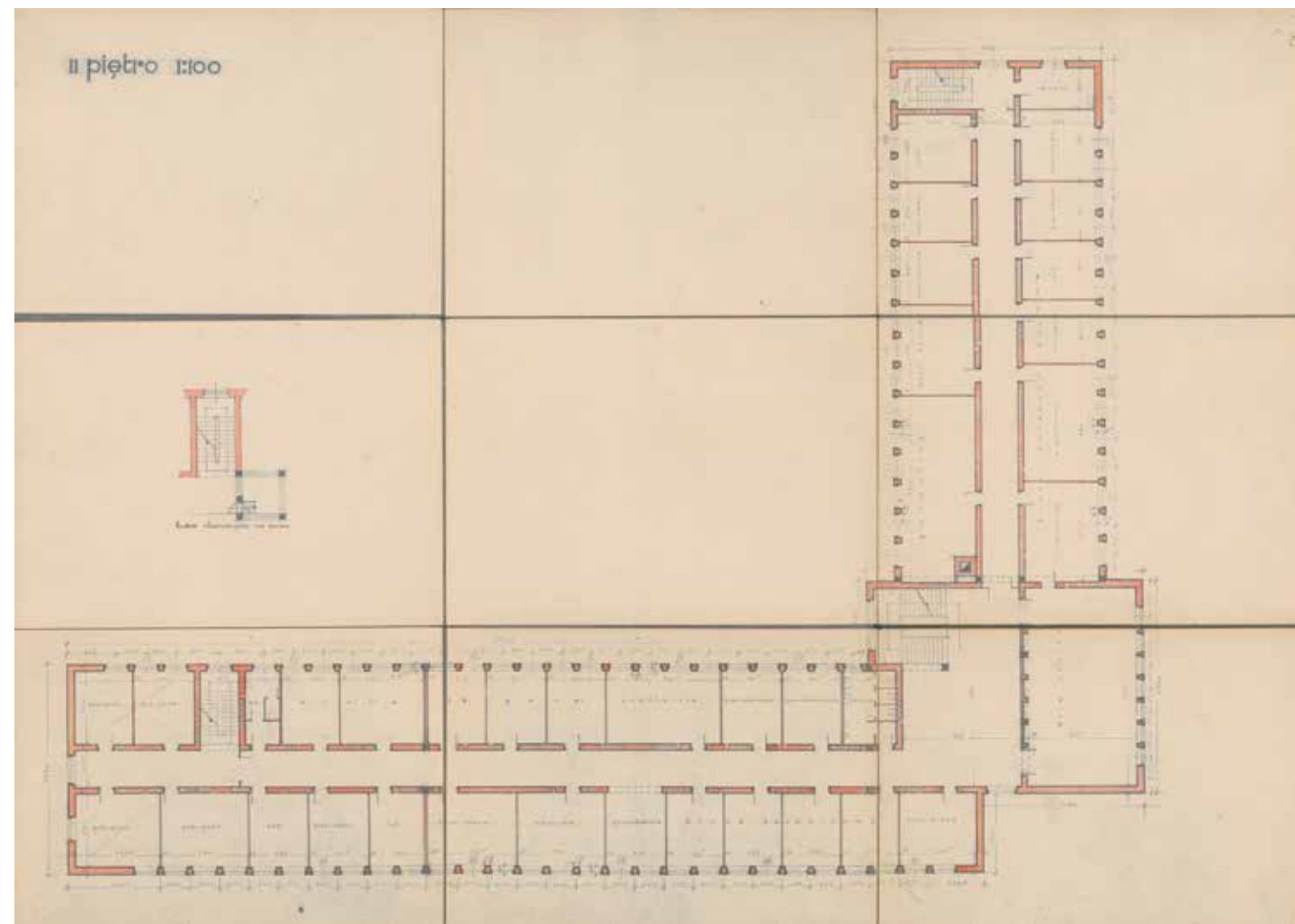
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja
techniczna, sygn. t.3244.

DYREKCJA LASÓW PAŃSTWOWYCH W RADOMIU

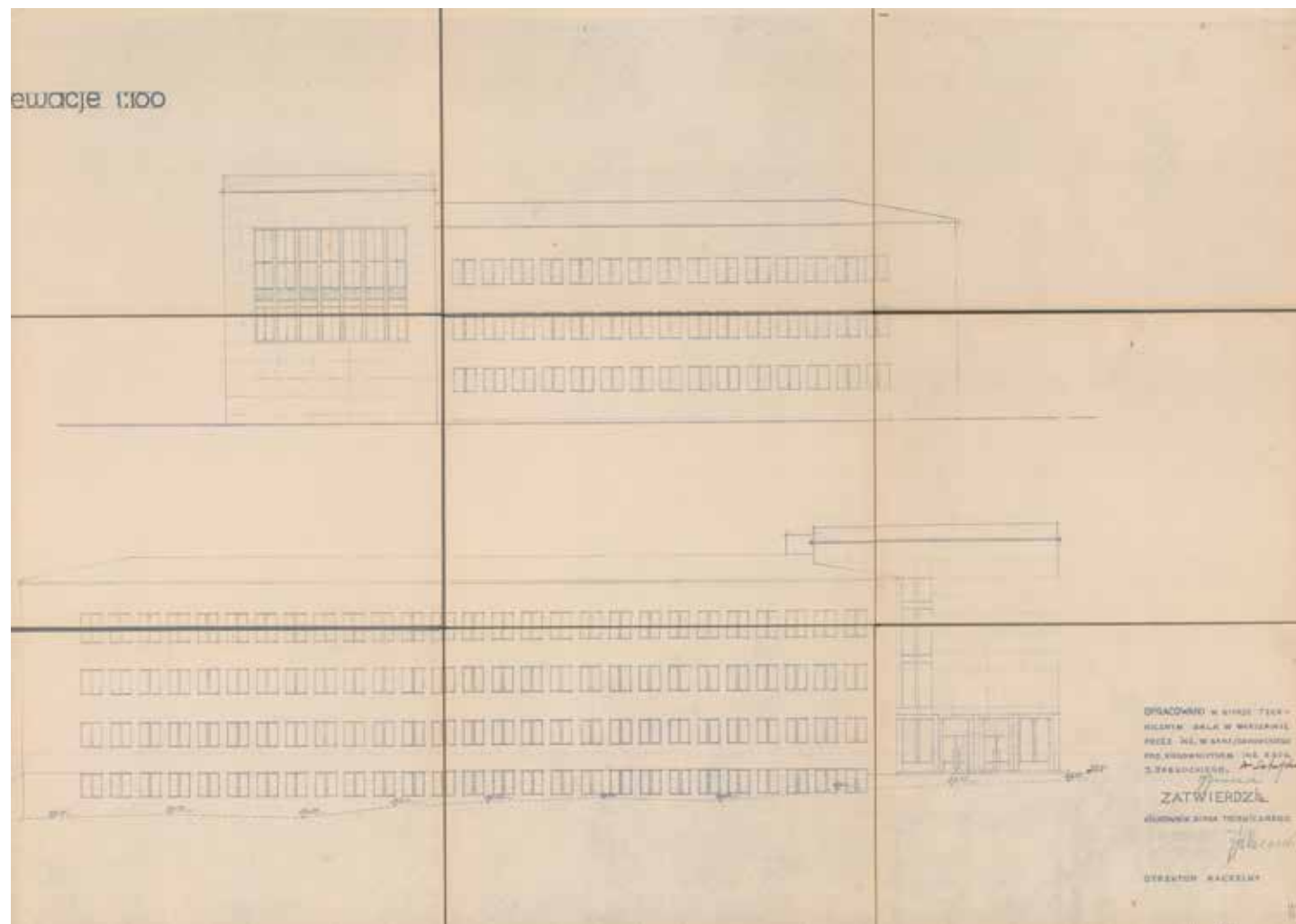
Fotografia budynku z roku 1943.

Zbiór ikonografików, sygn. 394.

Projekt gmachu Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu przy zbiegu ulic Świeżej (obecnie Kelles-Krauz) i ulicy 1 Maja (obecnie 25 Czerwca) opracowany przez Walerego Sahajdakowskiego pod kierownictwem Jana Ludwika Zabłockiego w 1937 roku.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3938.

Projekt gmachu Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu przy zbiegu ulic Świeżej (obecnie Kelles-Krauza) i ulicy 1-go Maja (obecnie 25 Czerwca) opracowany przez Walerego Sahajdakowskiego pod kierownictwem Jana Ludwika Zabłockiego w 1937 roku.

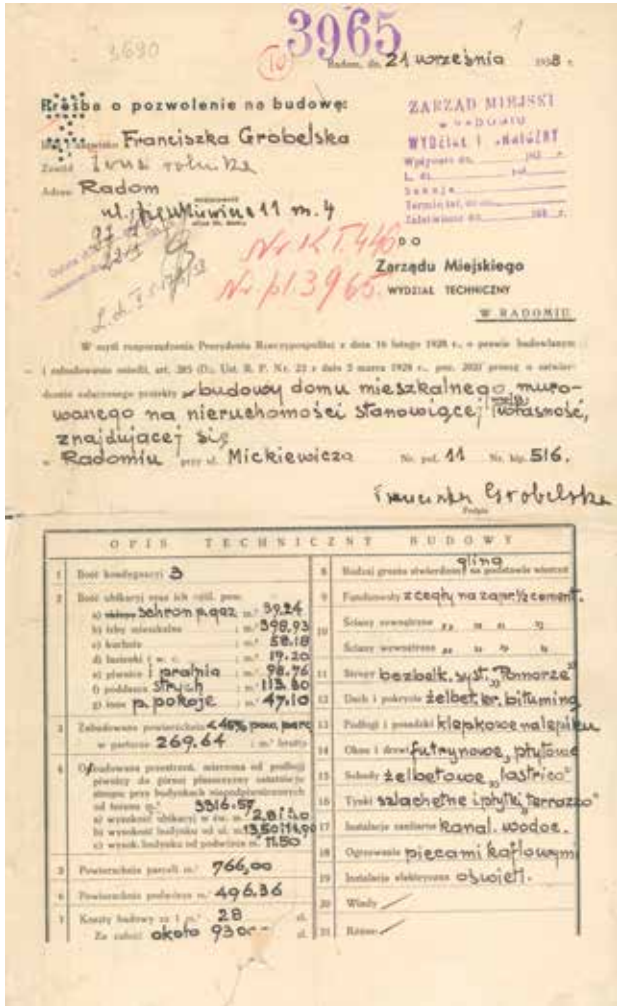
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3938.

Kartka pocztowa przedstawiająca płonący budynek Lasów Państwowych. W okresie PRL siedziba Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, fot. Jerzy Szepetowski, kartka wydana z okazji 45. rocznicy „Radomskiego Czerwca '76”, 2021 rok.

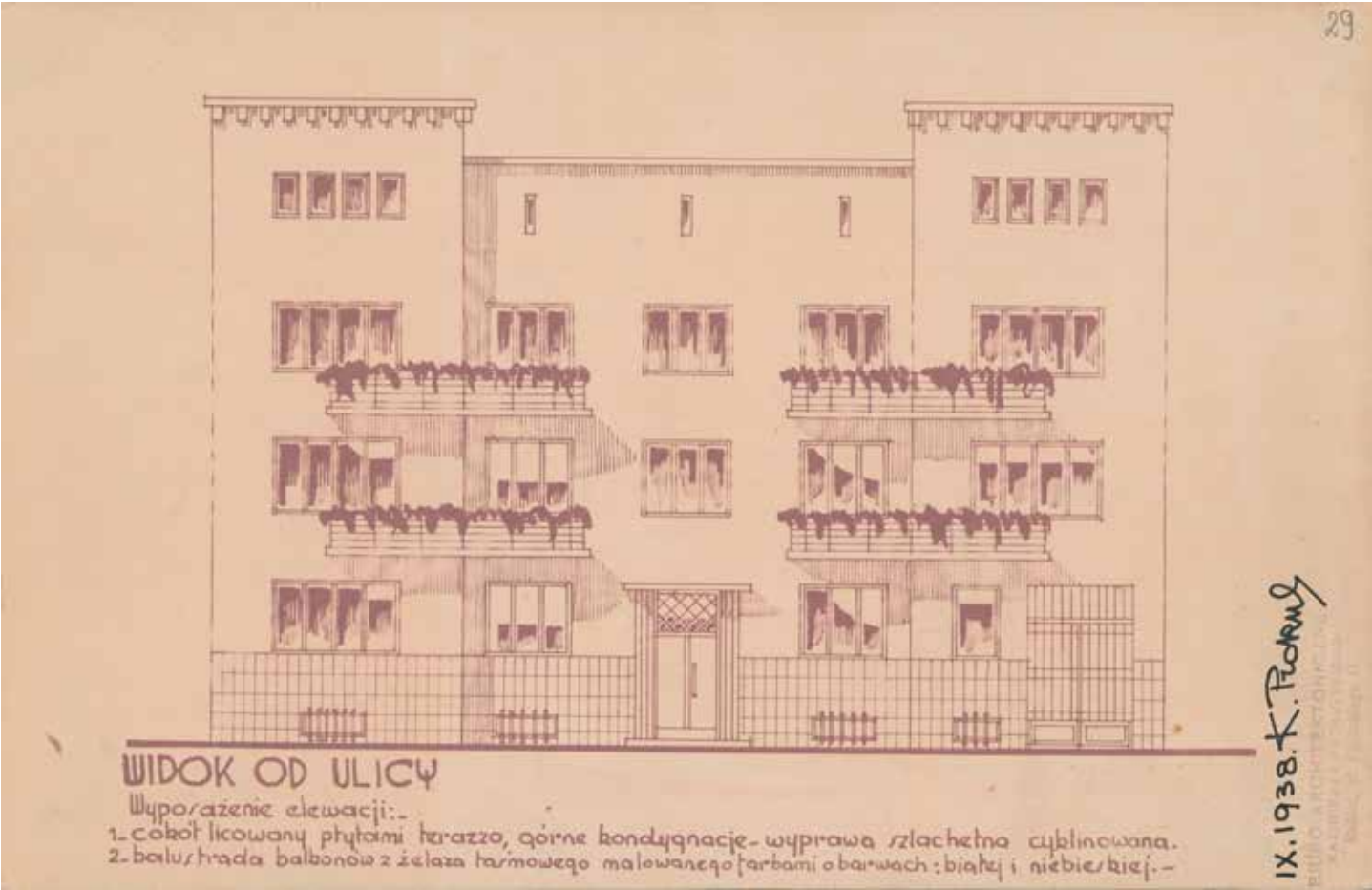
Radomska Inicjatywa Pocztówkowa, sygn. 459.

DOM MIESZKALNY ul. Mickiewicza 11

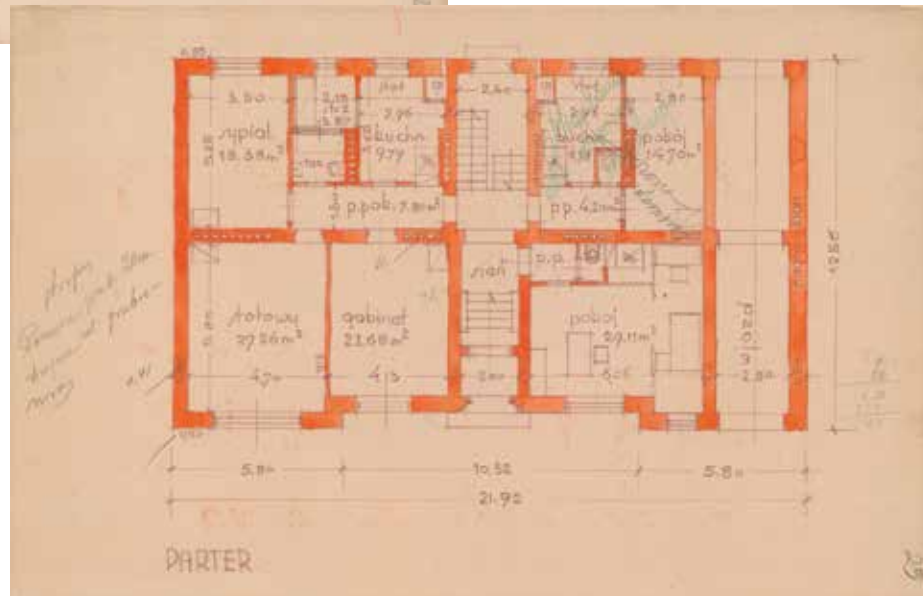
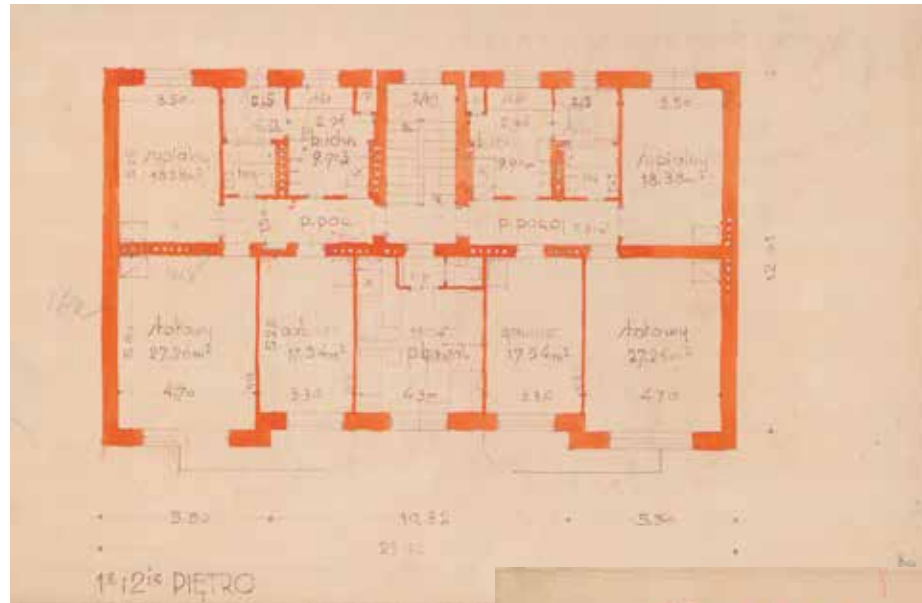
Prośba o pozwolenie na budowę, 1938 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3690.

Projekt budowy domu mieszkalnego przy ulicy Mickiewicza, autorstwa Kazimierza Prokulskiego, 1938 rok.

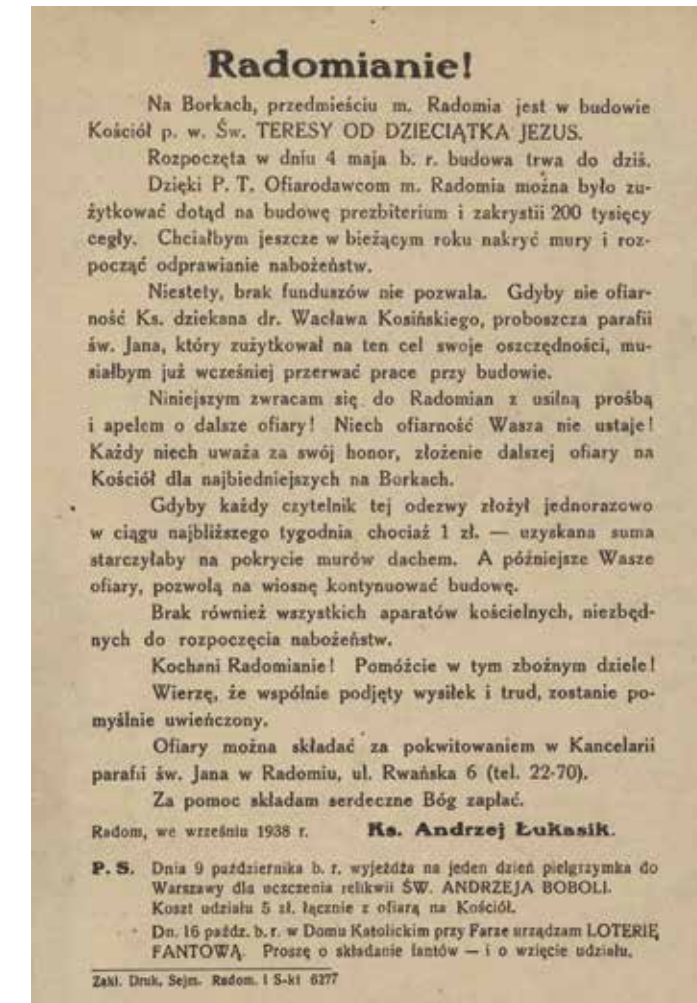
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3690.

Projekt budowy domu mieszkalnego przy ulicy Mickiewicza,
autorstwa Kazimierza Prokulskiego, 1938 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3690.

KOŚCIÓŁ ŚW. TERESY OD DZIECIĄTKA JEZUS

Apel do mieszkańców Radomia o wpłacanie ofiar na rzecz budowy
kościoła na Borkach, 1938 rok.

Zbiór afiszów, plakatów i druków ulotnych do 1939 roku, sygn. 3900.

Projekt kościoła wykonany przez architektów: Stanisława Gałęzowskiego, Władysława Pieńkowskiego, Lecha Dąbrowskiego.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3932.

**Projekt kościoła wykonany przez
architektów: Stanisława Gałęzowskiego,
Władysława Pieńkowskiego, Lecha
Dąbrowskiego.**

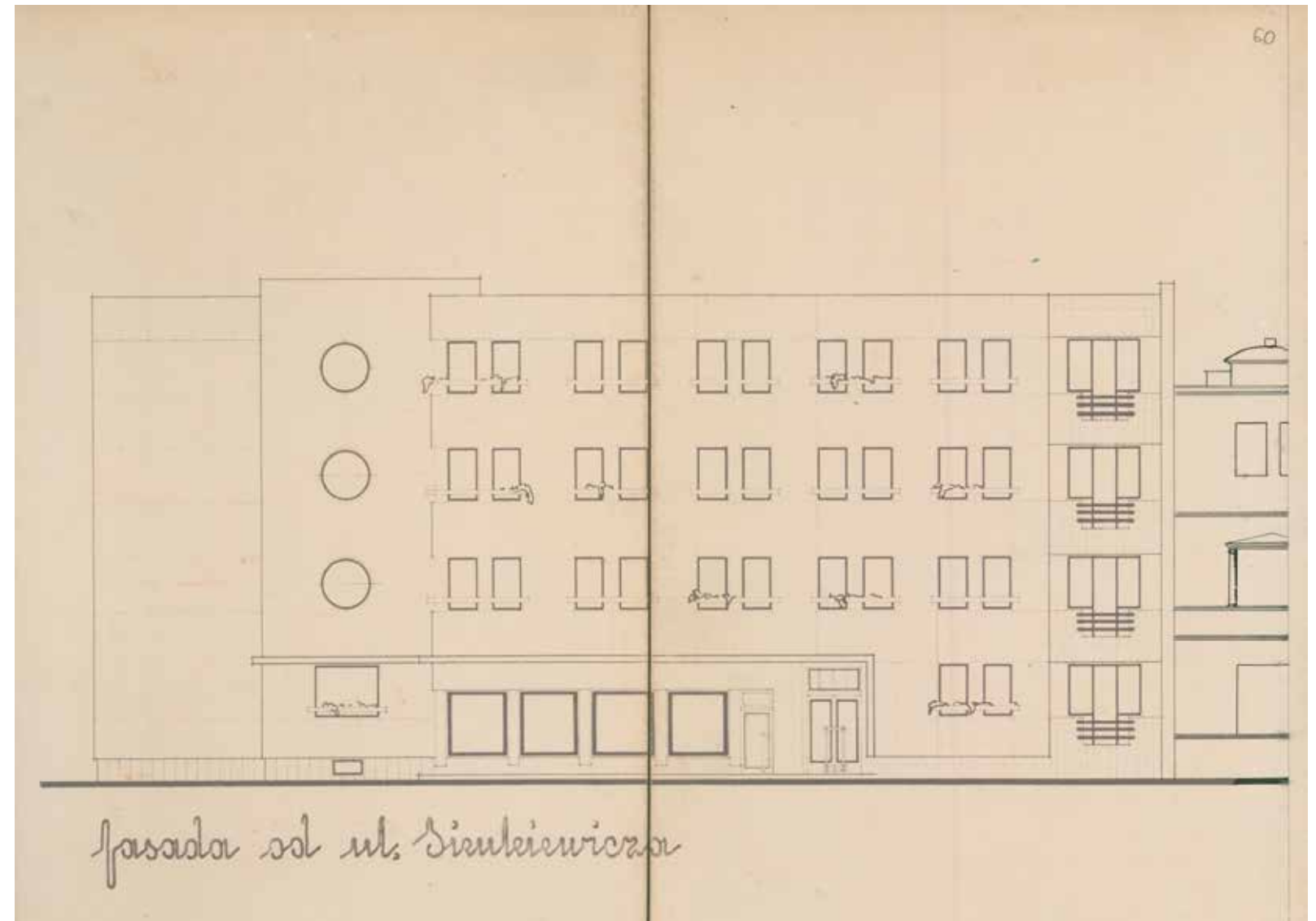
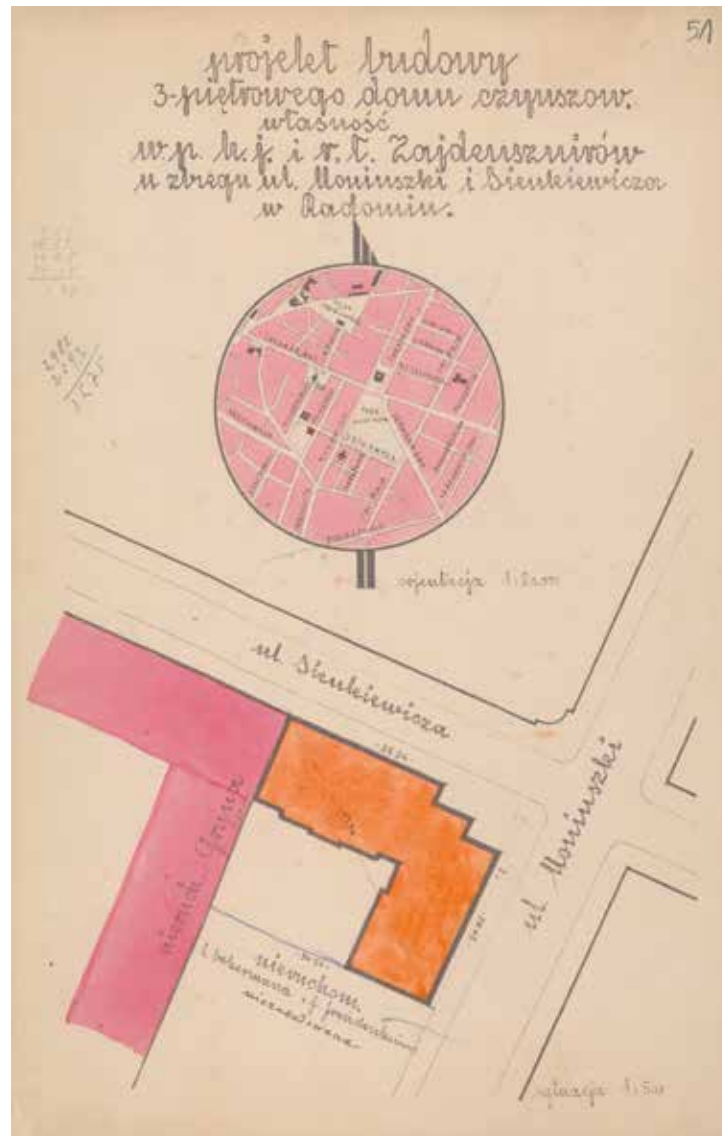
Akta miasta Radomia, seria 6
dokumentacja techniczna, sygn. t.3932.

**Projekt kościoła wykonany
przez architektów: Stanisława
Gałęzowskiego, Władysława
Pieńkowskiego, Lecha Dąbrowskiego.**

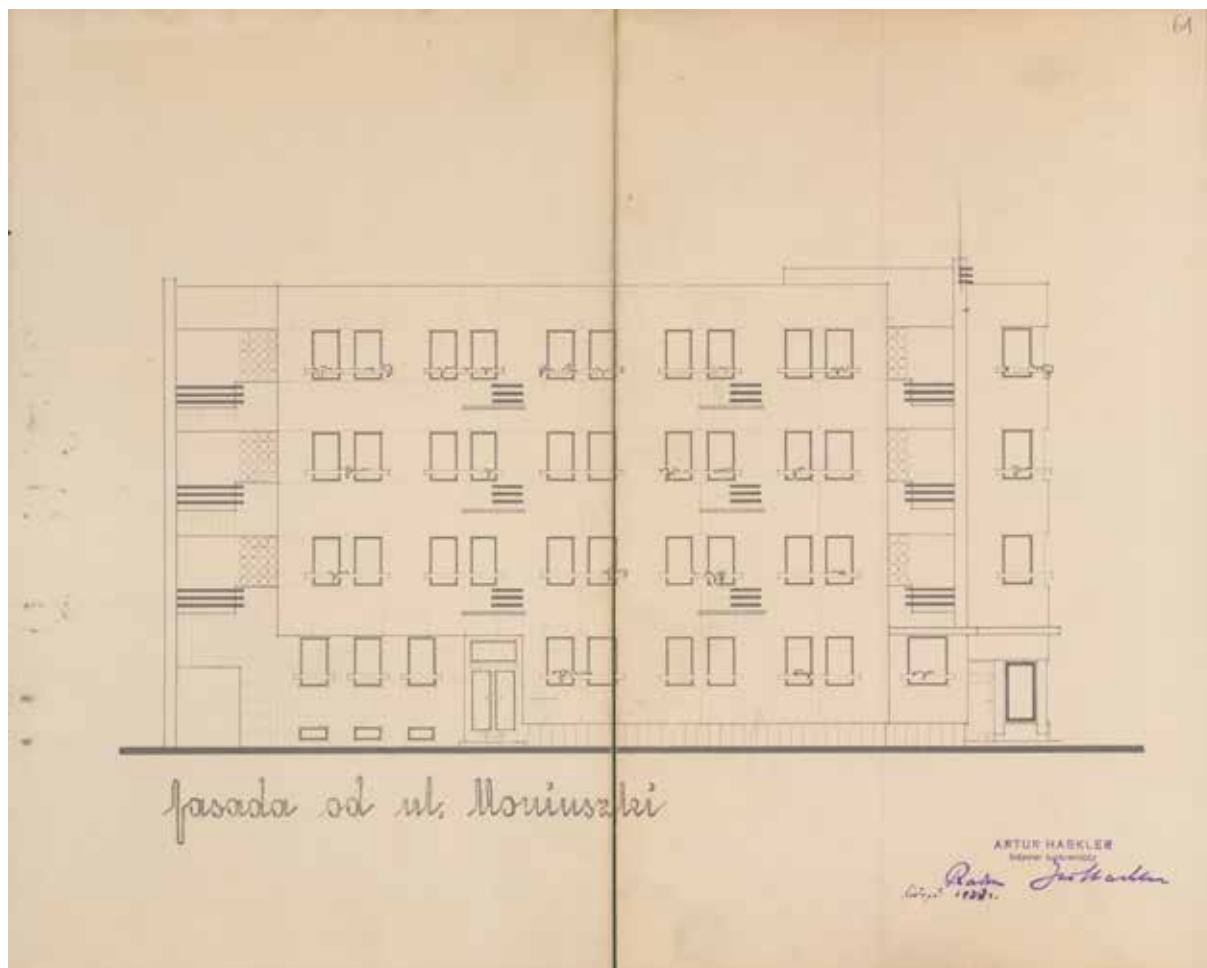
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja
techniczna, sygn. t.3932.

DOM CZYNSZOWY u zbiegu ulic Moniuszki i Sienkiewicza

Projekt budowy domu na posesji u zbiegu ulic Moniuszki i Sienkiewicza
według Artura Hasklera, 1938-1939 rok.

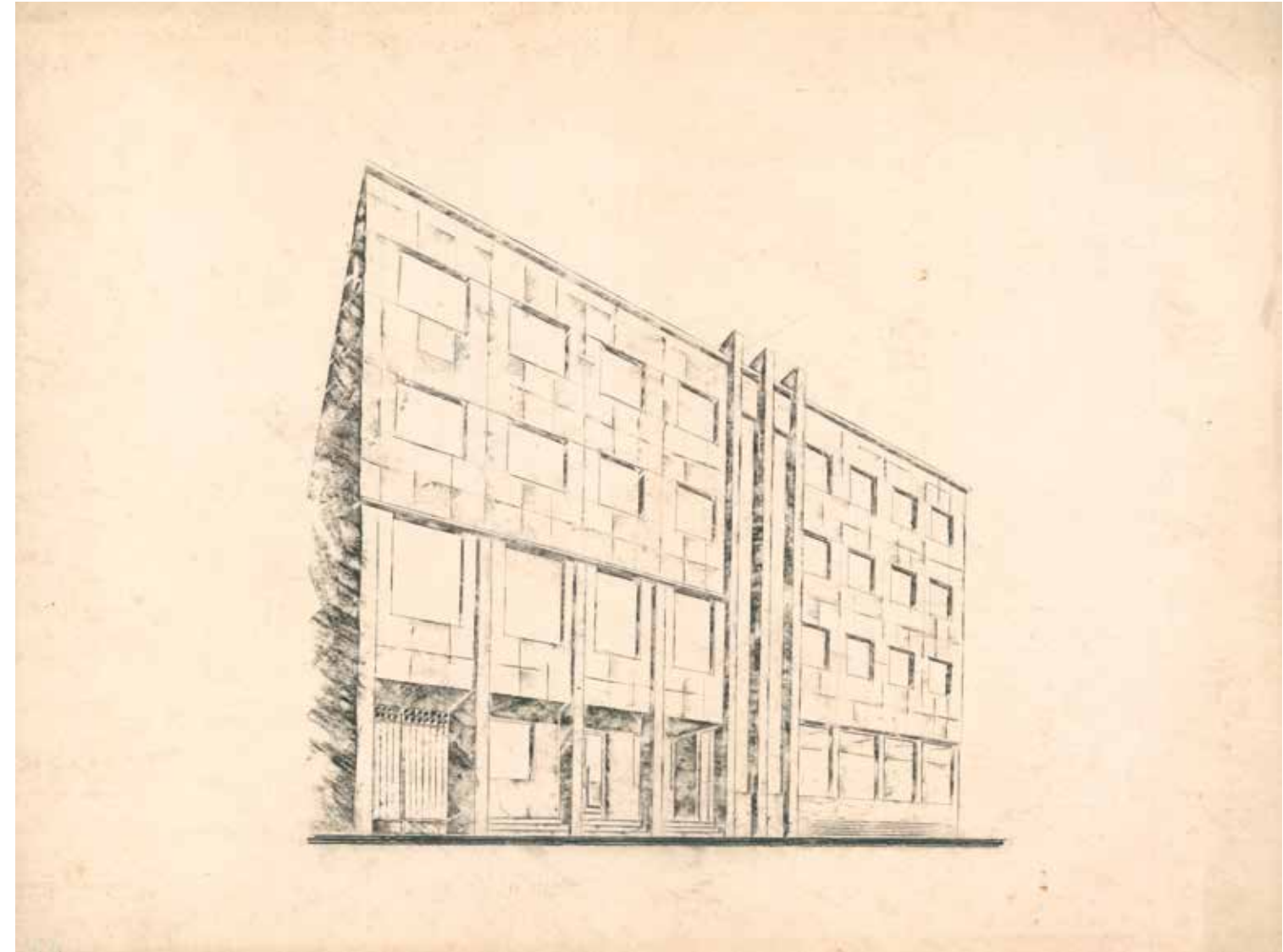
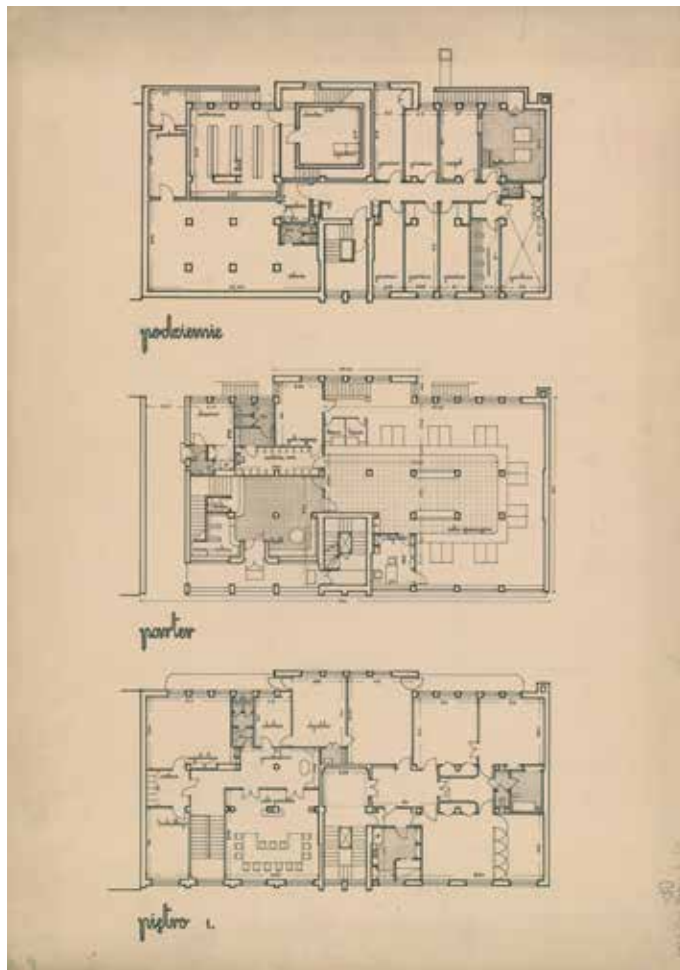
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3702.

**Projekt budowy domu na posesji u zbiegu ulic Moniuszki i Sienkiewicza
w Radomiu według Artura Hasklera, 1938-1939 rok.**

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.3702.

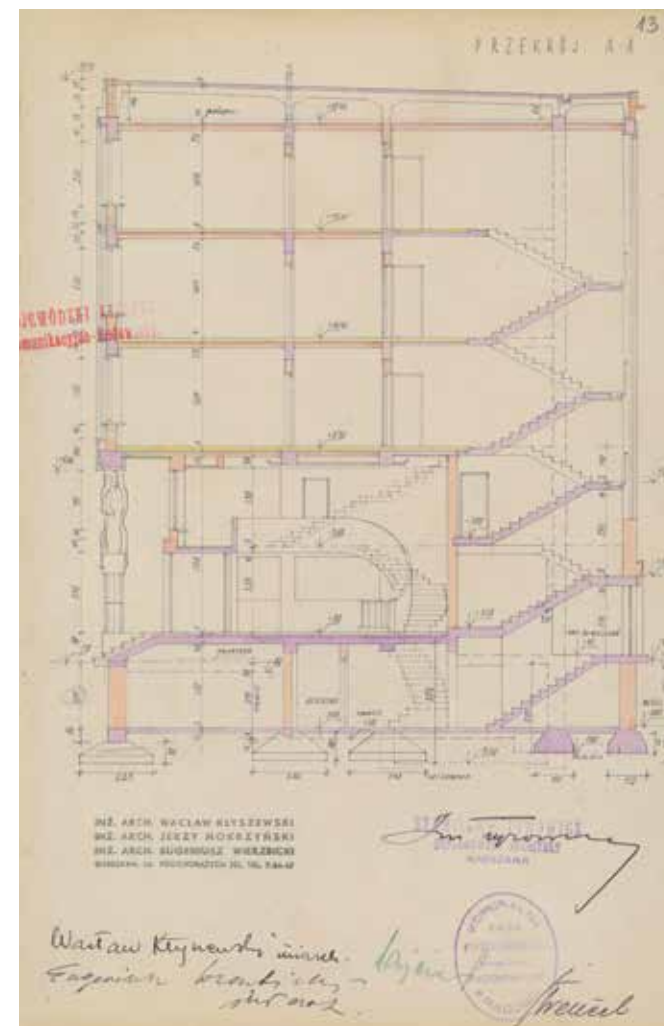
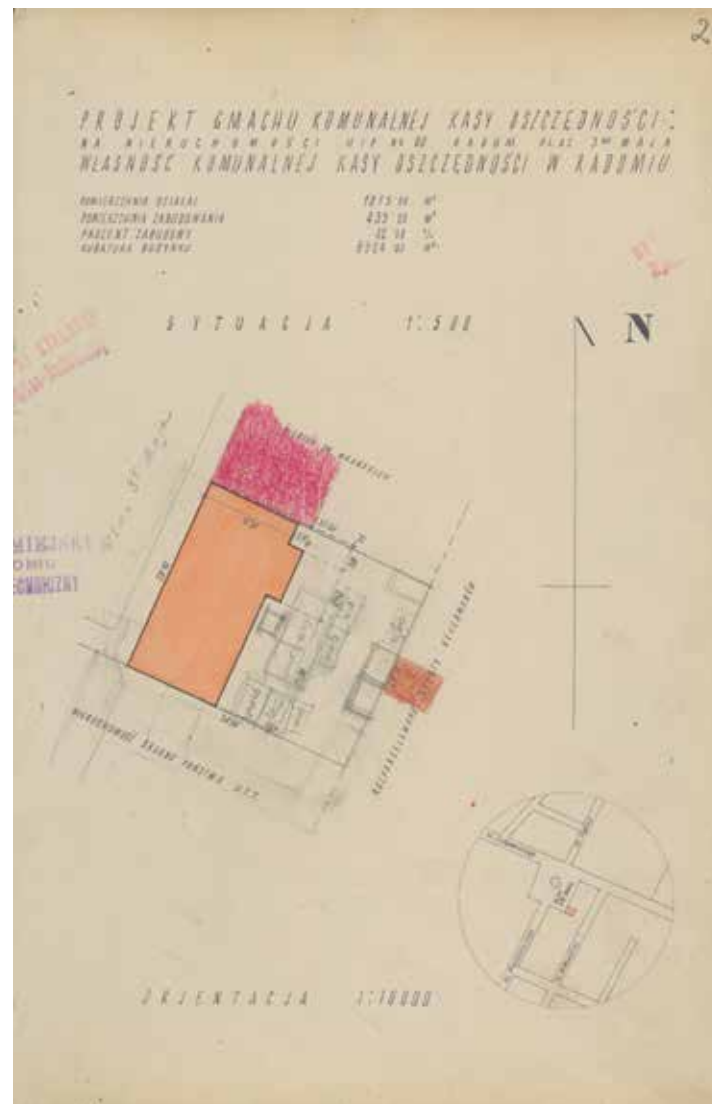
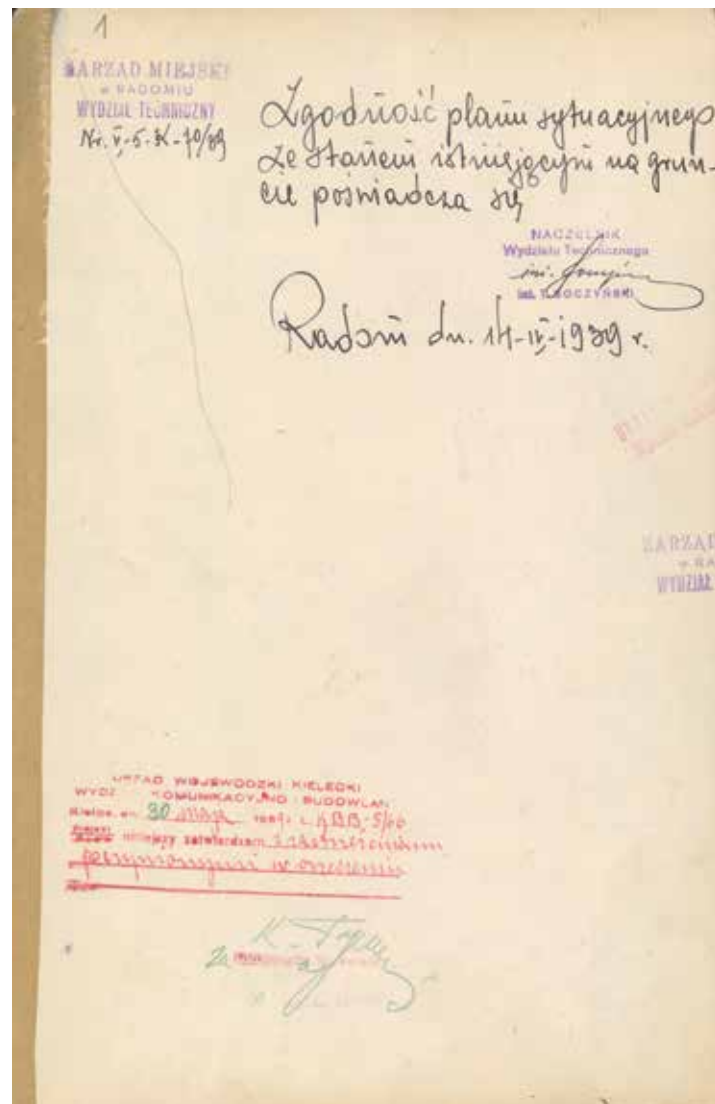
PROJEKTY KONKURSOWE NOWEGO BUDYNKU KOMUNALNEJ KASY OSZCZĘDNOŚCI W RADOMIU Plac Konstytucji 3 Maja 4

Projekt nr 4, ok. 1939 roku.

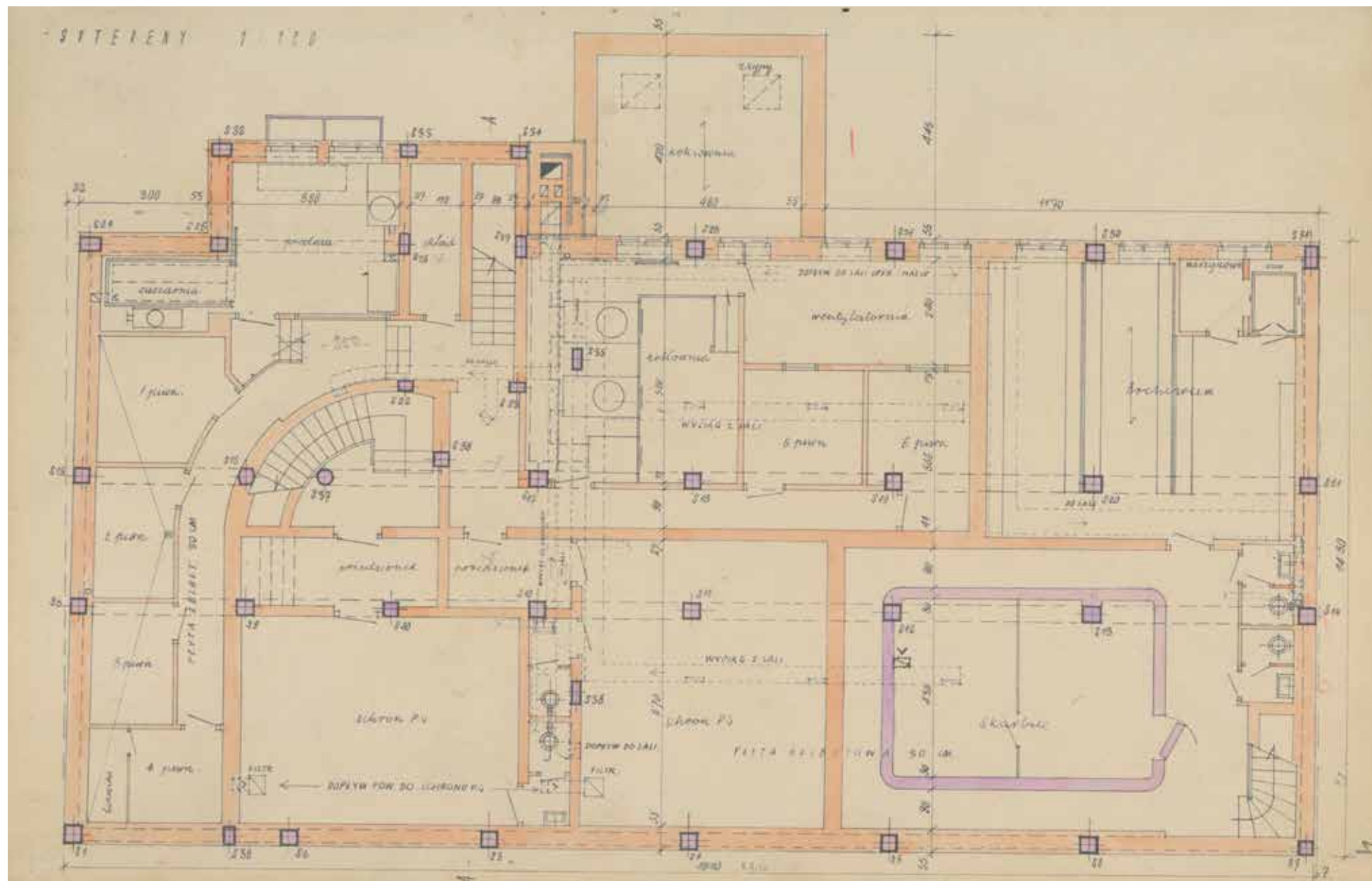
Zbiór map i planów, seria 3 mapy i plany z terenu Radomia, sygn. 370.

PROJEKT BUDYNKU KOMUNALNEJ KASY OSZCZĘDNOŚCI

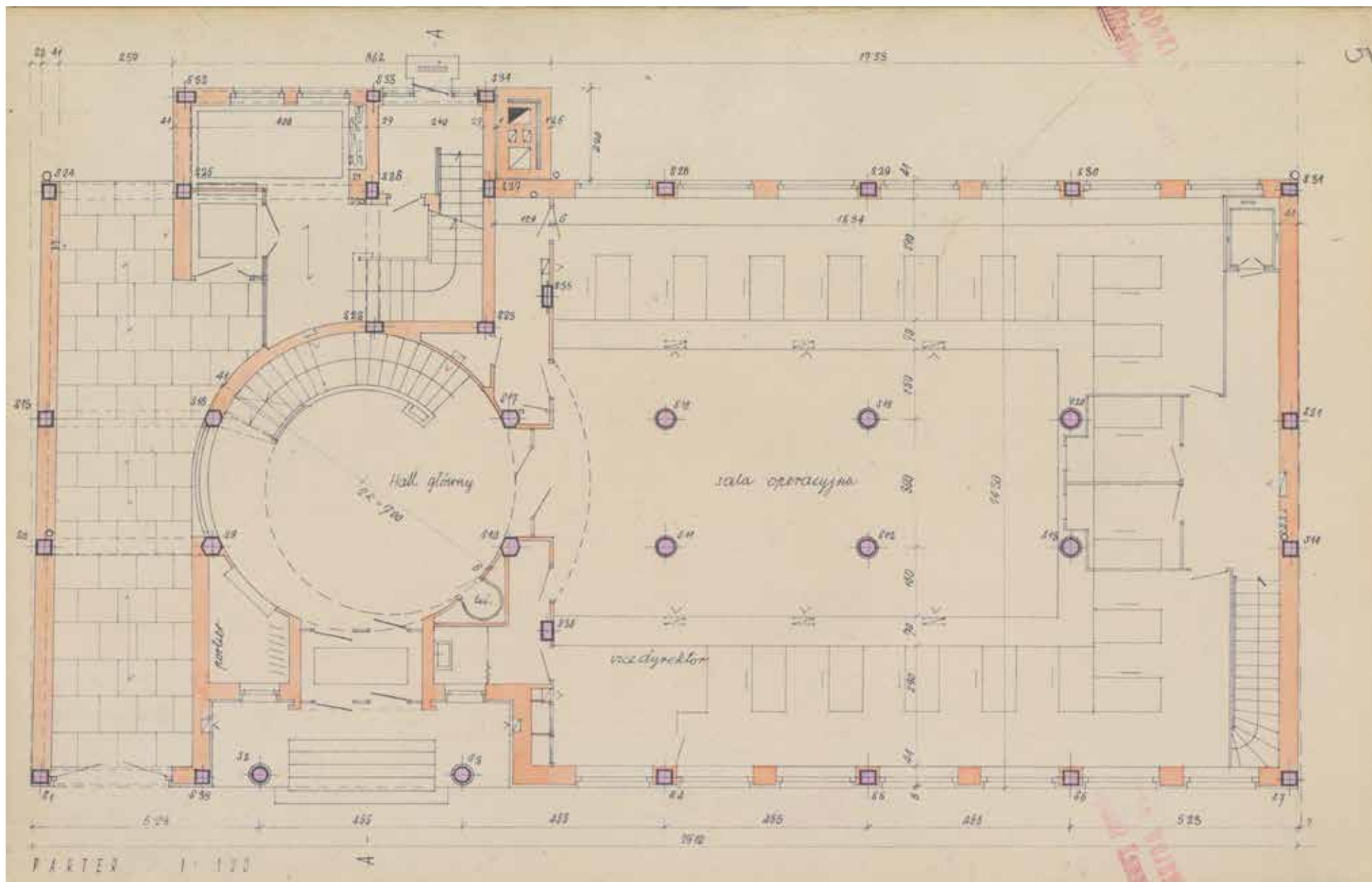
Projekt gmachu Komunalnej Kasy Oszczędności na Placu Konstytucji 3 Maja 4, autorstwa Stanisława Tyrowicza i zespołu architektów „Tygrysy”: Wacława Kłyszewskiego, Jerzego Mokrzyńskiego, Eugeniusza Wierzbickiego, 1939 rok.

Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Radomskiego w Radomiu, sygn. 104.

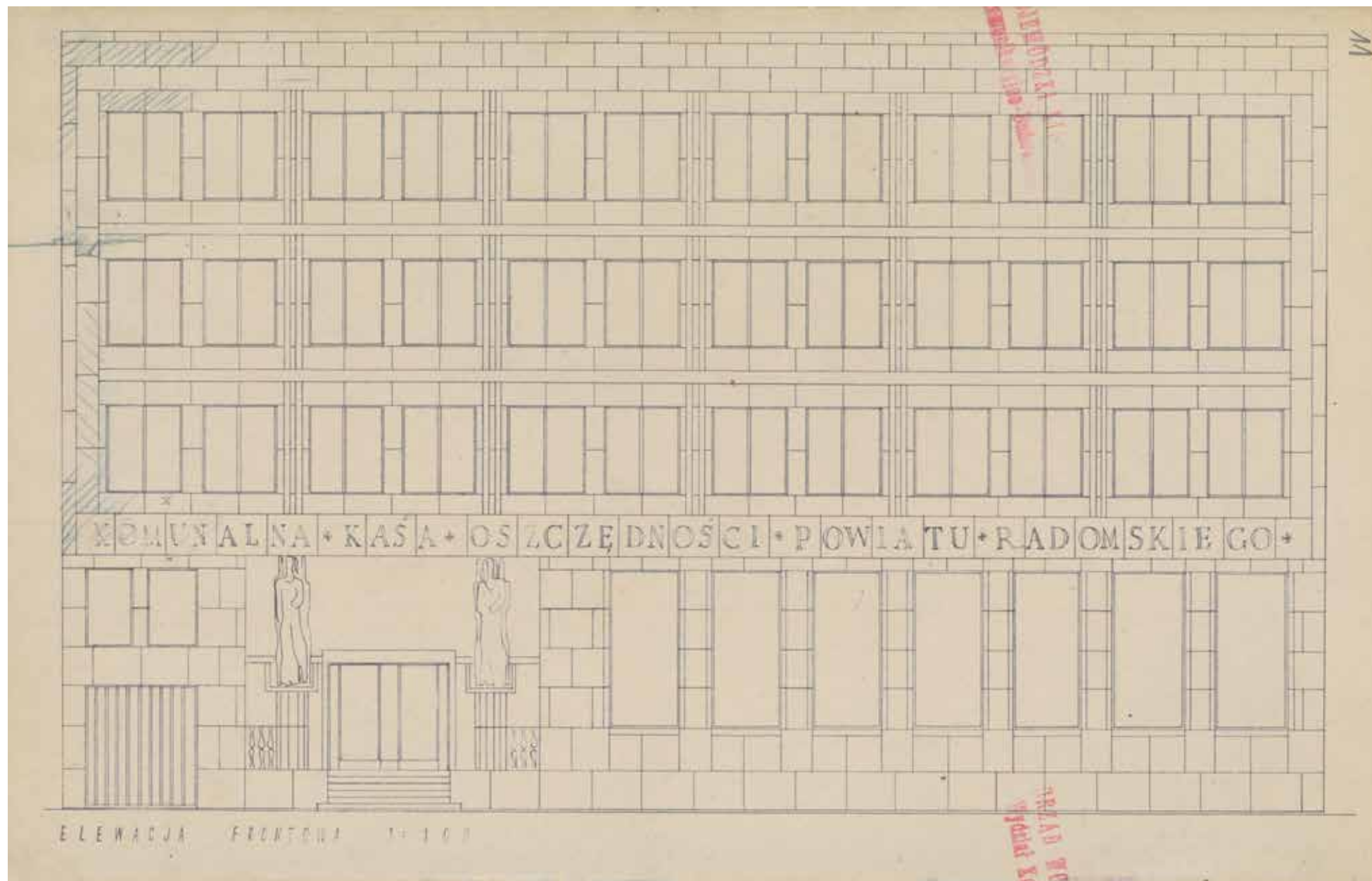
**Projekt gmachu Komunalnej Kasy
Oszczędności na Placu Konstytucji
3 Maja 4, autorstwa Stanisława Tyrowicza
i zespołu architektów „Tygrysy”: Wacława
Kłyszewskiego, Jerzego Mokrzyńskiego,
Eugeniusza Wierzbickiego, 1939 rok.**

Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Radomskiego
w Radomiu, sygn. 104.

**Projekt gmachu Komunalnej Kasy
Oszczędności na Placu Konstytucji
3 Maja 4, autorstwa Stanisława Tyrowicza
i zespołu architektów „Tygrysy”: Wacława
Kłyszewskiego, Jerzego Mokrzyńskiego,
Eugeniusza Wierzbickiego, 1939 rok.**

Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Radomskiego
w Radomiu, sygn. 104.

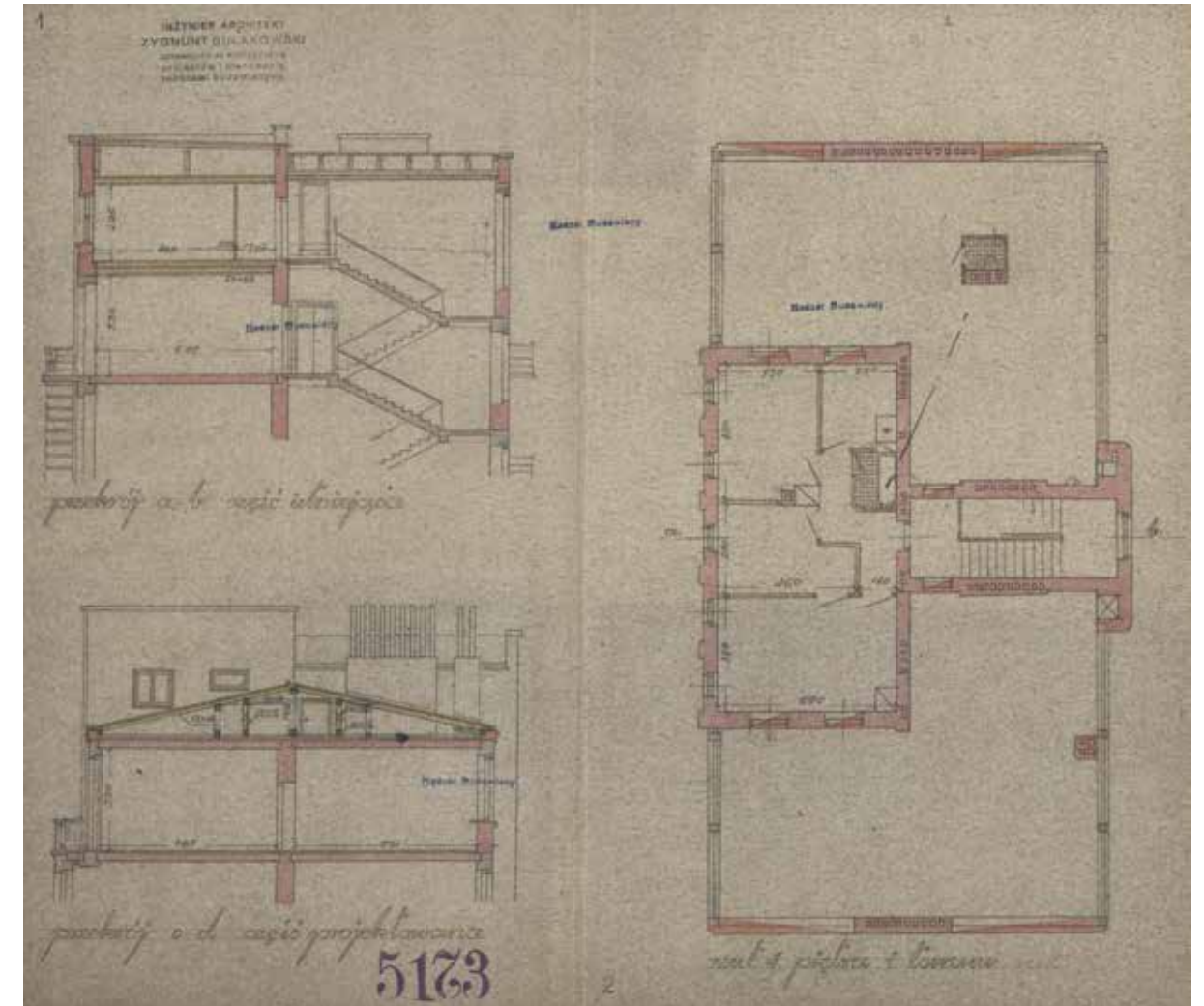
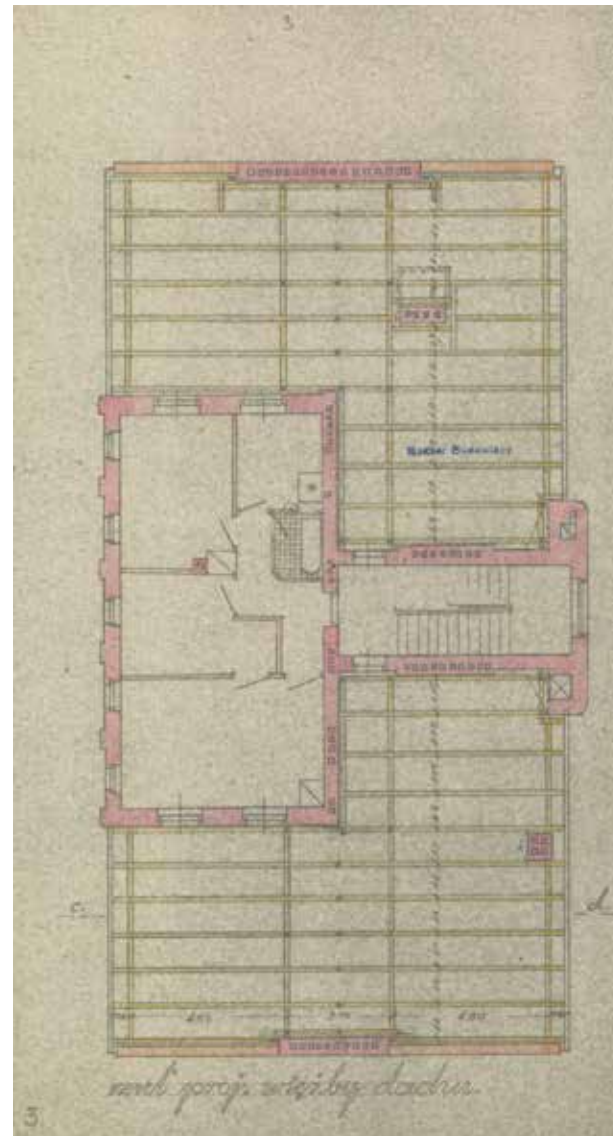

**Projekt gmachu Komunalnej Kasy
Oszczędności na Placu Konstytucji
3 Maja 4, autorstwa Stanisława Tyrowicza
i zespołu architektów „Tygrysy”: Wacława
Kłyszewskiego, Jerzego Mokrzyńskiego,
Eugeniusza Wierzbickiego, 1939 rok.**

Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Radomskiego
w Radomiu, sygn. 104.

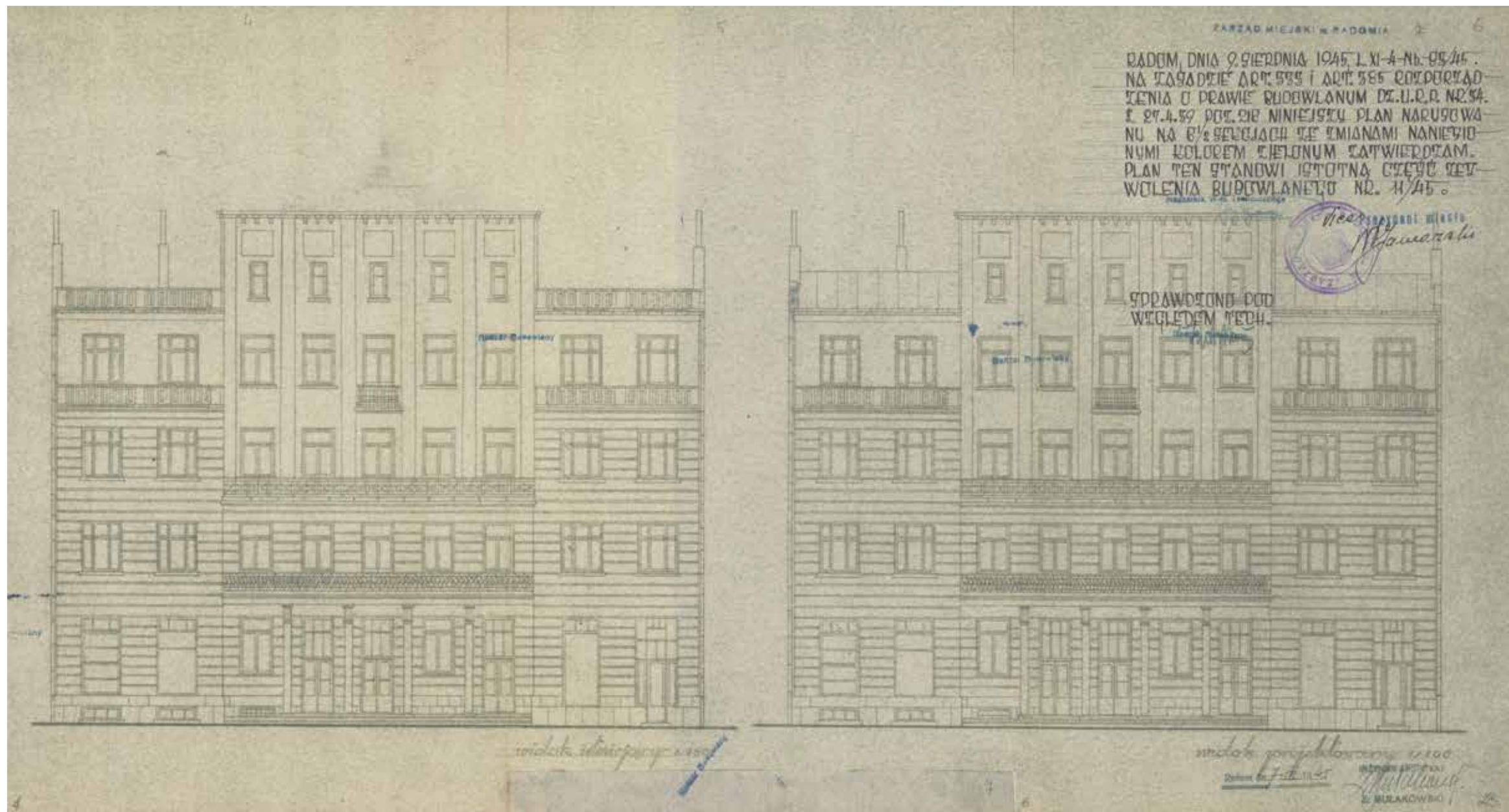
KAMIENICA

Plac Konstytucji 3 Maja 6 - Hotel ŚWIT

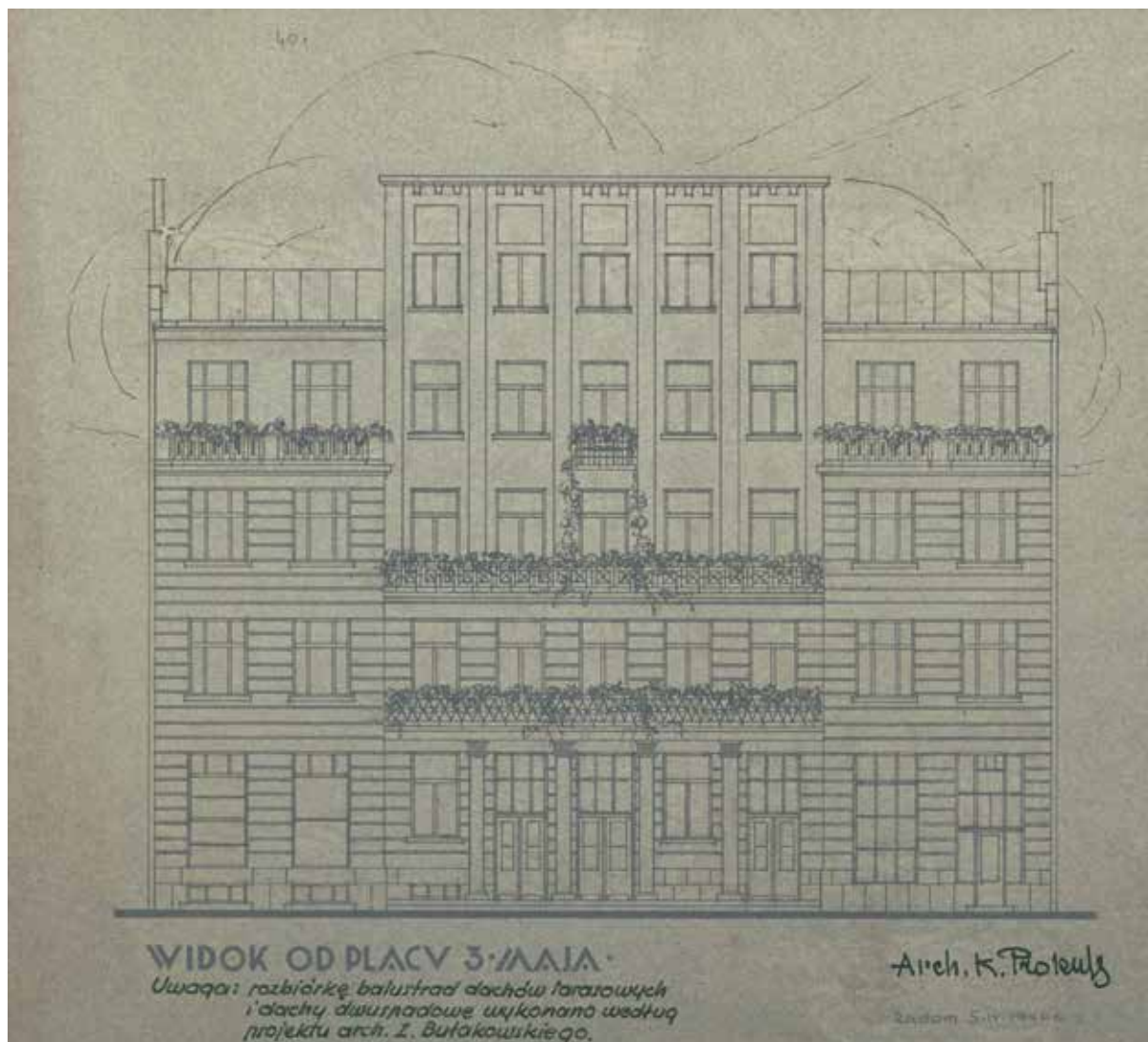
Dom Wrońskich zaprojektowany przez architekta Kazimierza Prokulskiego przebudowany według projektu Zygmunta Bułakowskiego, 1945 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.4258.

Dom Wrońskich
zaprojektowany
przez architekta
Kazimierza Prokulskiego
przebudowany według
projektu Zygmunta
Bułakowskiego, 1945 rok.

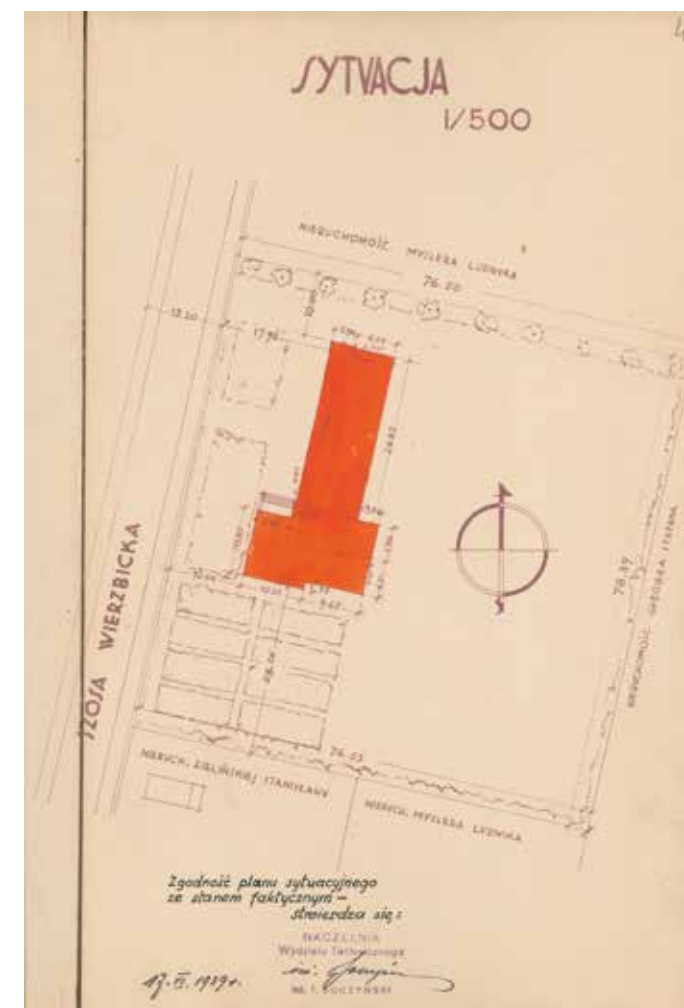
Akta miasta Radomia, seria 6
 dokumentacja techniczna,
 sygn. t.4258.

Dom Wrońskich zaprojektowany przez architekta Kazimierza Prokulskiego przebudowany według projektu Zygmunta Bułakowskiego, 1945 rok.

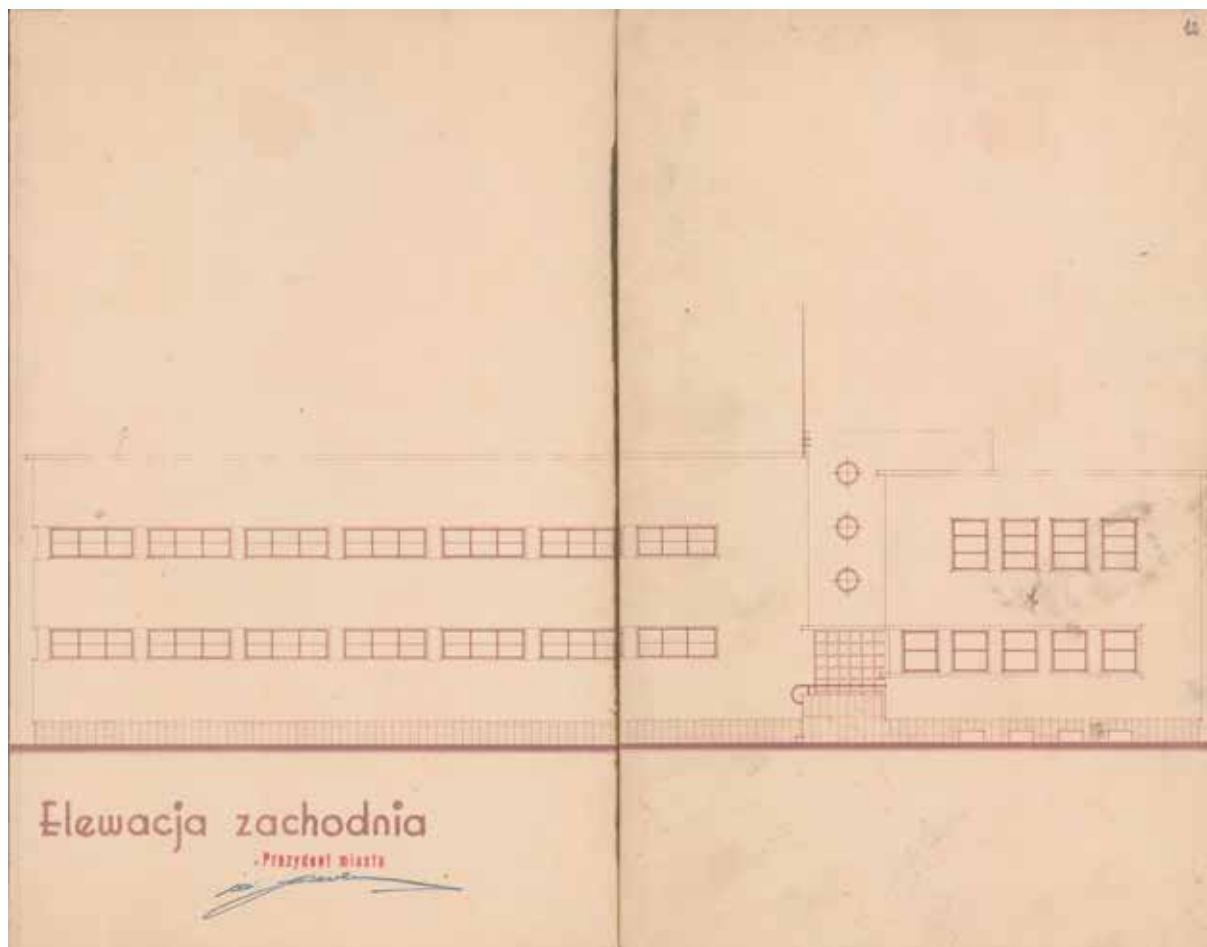
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.4258.

SZKOŁA POWSZECHNA ul. Wierzbicka

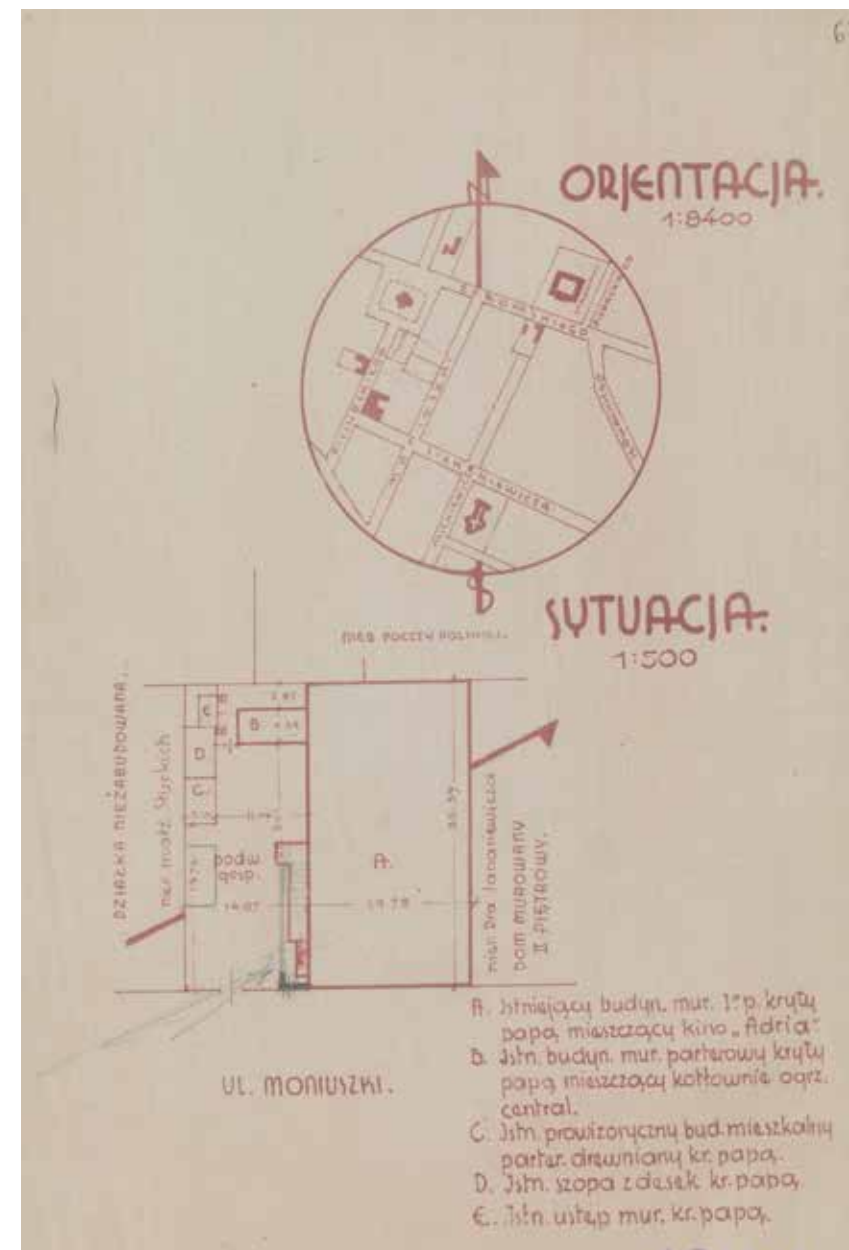
Szkoła powszechna, murowana przy ulicy Wierzbickiej na przedmieściu Żakowice według projektu Józefy Mehl, 1939 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.4243.

Szkoła powszechna, murowana przy ulicy Wierzbickiej na przedmieściu Żakowice według projektu Józefy Mehl, 1939 rok.

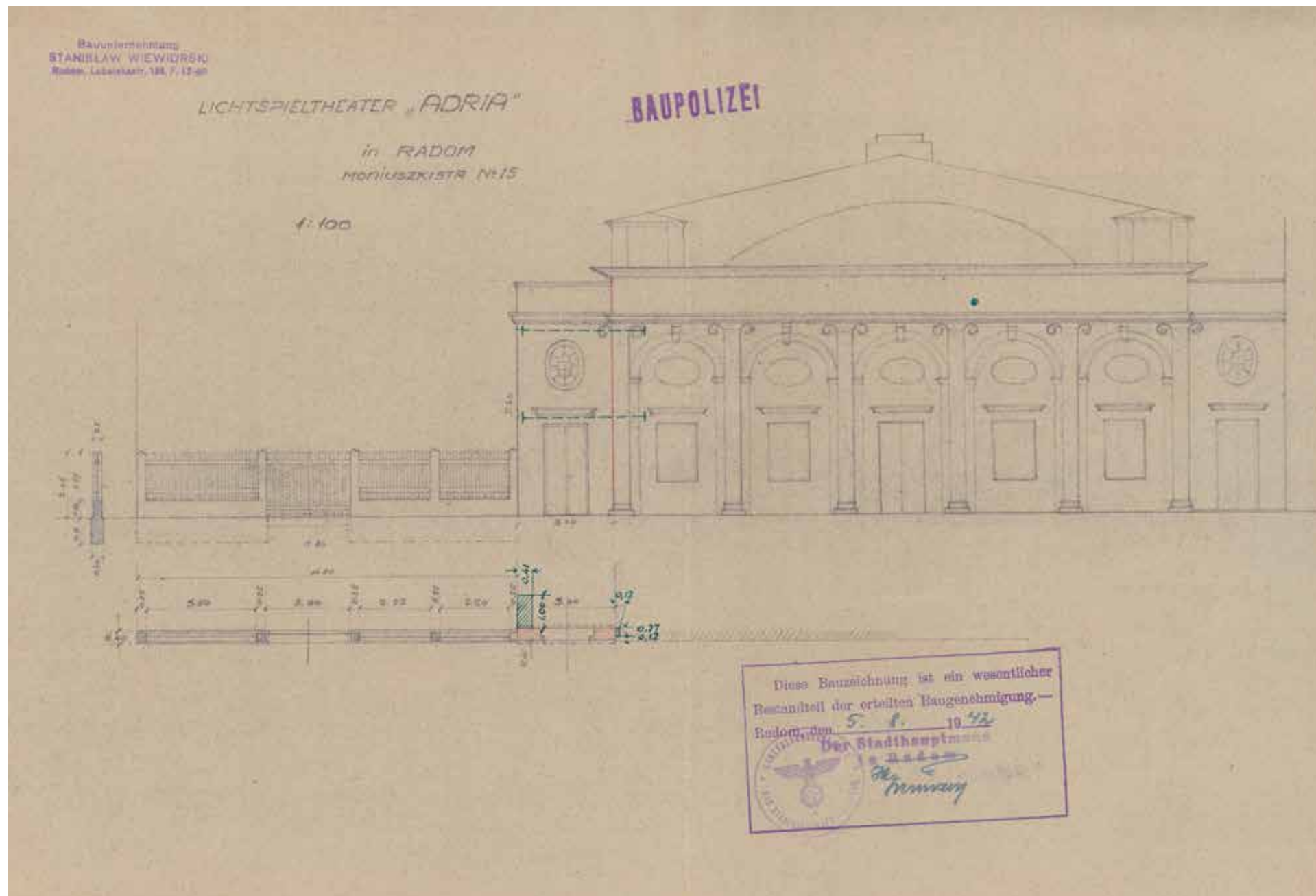
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.4243.

KINO ADRIA

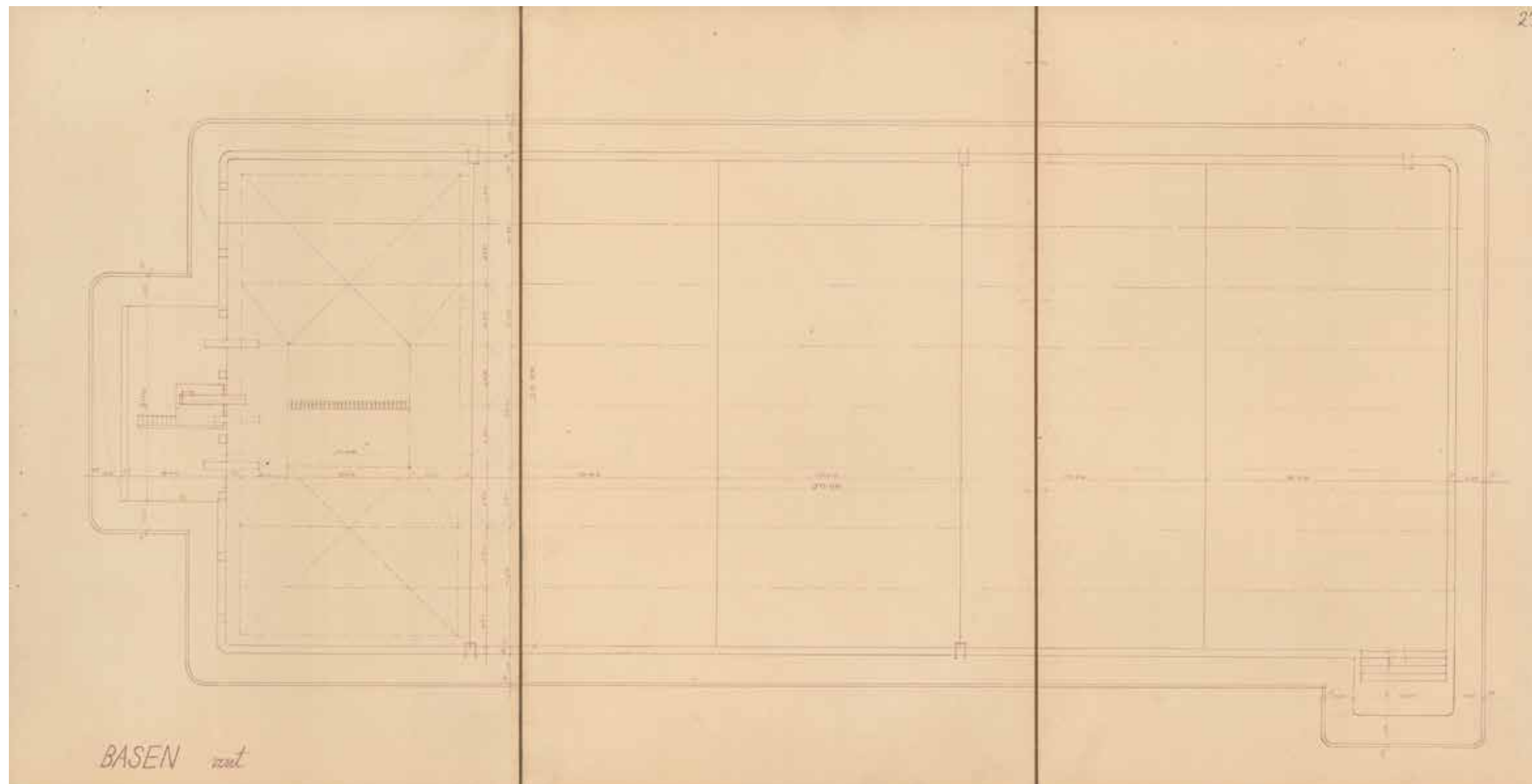
Projekt przebudowy kina Adria na ul. Moniuszki, autorstwa Stanisława Wiewiórskiego, lata 1941-1942.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. 4030.

Projekt przebudowy kina Adria na ul. Moniuszki, autorstwa Stanisława Wiewiórskiego, lata 1941-1942.

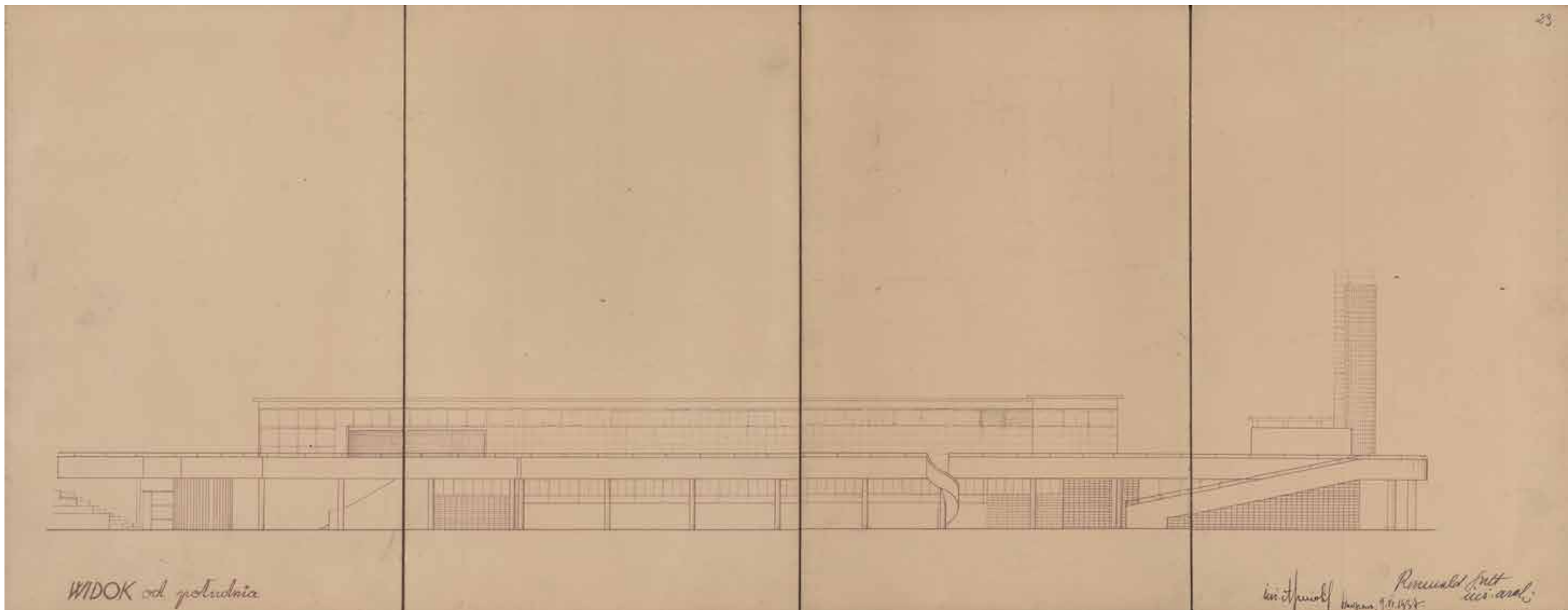
Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. 4030.

PŁYWALNIA NA STADIONIE IM. MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO

**Projekt pływalni na
stadionie im. Marszałka
Piłsudskiego według
architekta Romualda
Gutta, 1937 rok.**

Akta miasta Radomia, seria 6
dokumentacja techniczna,
sygn. t.4019.

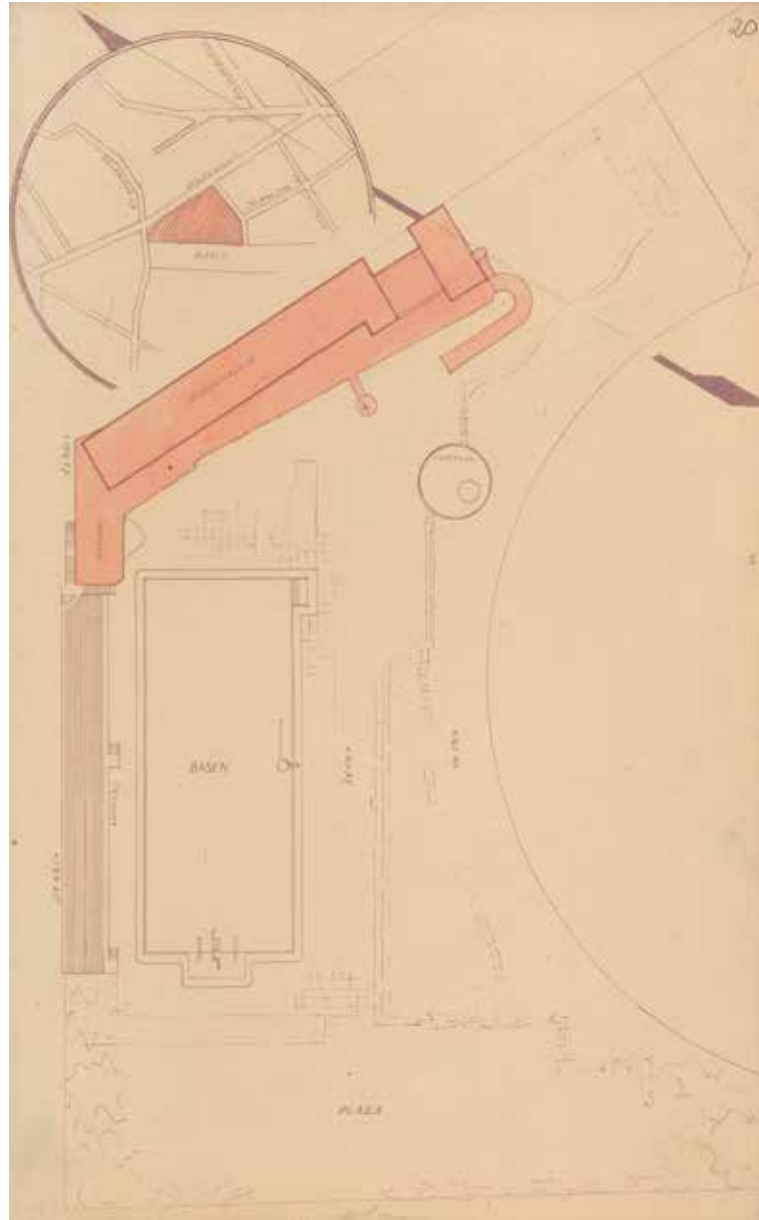
Projekt pływalni na stadionie im. Marszałka Piłsudskiego według architekta Romualda Gutta, 1937 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6 dokumentacja techniczna, sygn. t.4019.

NIEZREALIZOWANE PROJEKTY

Projekt pływalni na stadionie im. Marszałka Piłsudskiego według architekta Romualda Gutta, 1937 rok.

Akta miasta Radomia, seria 6
dokumentacja techniczna,
sygn. t.4019.

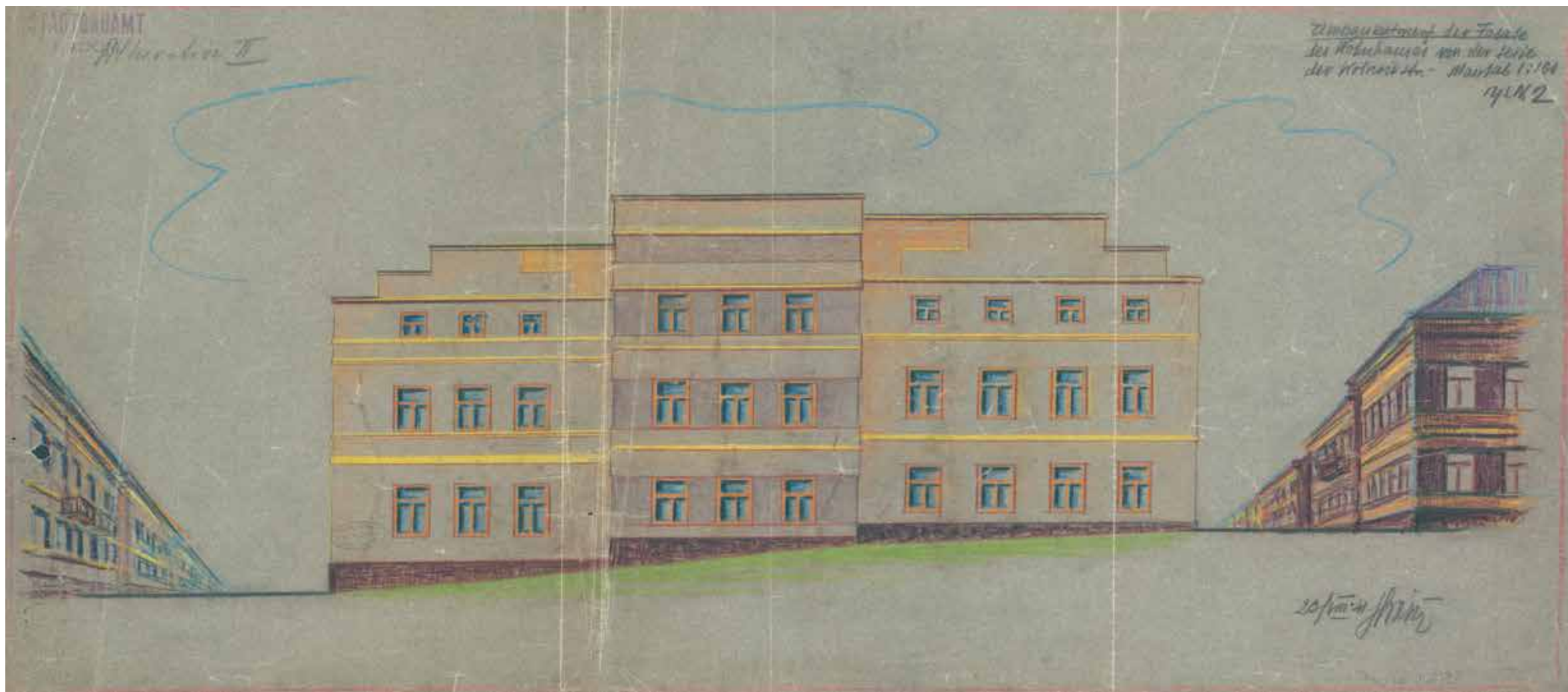
Projekt nowego ratusza, od ulicy Reja połączonego z już istniejącym budynkiem magistratu, 1941 rok.

Zbiór map i planów, seria 3 mapy i plany z terenu Radomia, sygn. 318.

Projekty domu przy ulicy Wolność 3 alternatywy – rysunki, 1941 rok.

Zbiór map i planów, seria 3 mapy i plany z terenu Radomia, sygn. 320.

Projekty domu przy ulicy Wolność 3 alternatywy – rysunki, 1941 rok.

Zbiór map i planów, seria 3 mapy i plany z terenu Radomia, sygn. 320.

SPÓŁDZIELCZY DOM HANDLOWY SEZAM

**Sezam - Inwentaryzacja elewacji budynków metodą fotogrametryczną
ul. Żeromskiego strona parzysta, 1971-1975 rok.**

Zbiór planów urbanistycznych z terenu województwa radomskiego, sygn. 16/114.

Spółdzielczy dom handlowy 1974-1986 rok.

Radomskie Towarzystwo Naukowe w Radomiu, sygn. 198.

Dom Handlowy PSS „Sezam”– wg fot. A. Stelmacha, 1969 rok.

Zbiór kart pocztowych, sygn. 270.

DOM RZEMIOSŁA

Budowa Domu Rzemiosła przy zbiegu ulic Jana Kilińskiego i Ferdynanda Focha według projektu Bogusława Bluma i Ryszarda Stępnia, 1986 rok. Fotografia Wojciecha Stana.

Radomskie Towarzystwo Naukowe w Radomiu, sygn. 198.

Dom Rzemiosła na fotografiach Wojciecha Stana.

Radomskie Towarzystwo Naukowe w Radomiu, sygn. 198.

Dom Rzemiosła na fotografiach Wojciecha Stana.

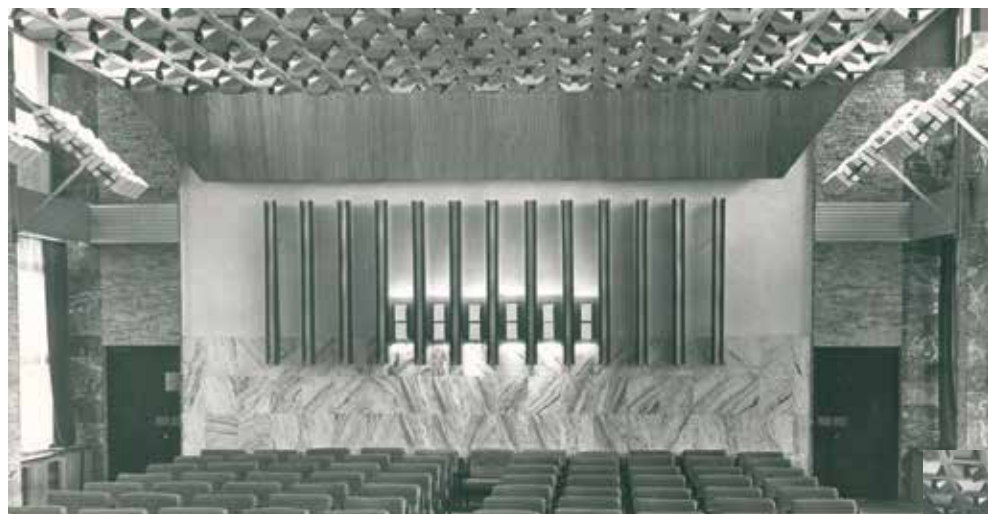
Radomskie Towarzystwo Naukowe w Radomiu, sygn. 198.

BUDYNEK ODDZIAŁU NACZELNEJ ORGANIZACJI TECHNICZNEJ

Budynek NOT ul. prof. Włodzimierza Krukowskiego, autorzy projektu architekt Tadeusz Derlatka i konstruktor J. Stępień, 1987 rok.

Biuro Projektowo-Badawcze Budownictwa Ogólnego „Miastoprojekt” - Radom, sygn. 38.

W Radomiu wybudowano kosztem 26 mln. zł Dom Techniki. Ma tu swą siedzibę 15 stowarzyszeń naukowo-technicznych, które prowadzą, kursy szkolenie i różną działalność środowiskową.

CAF W. Sien

W Domu Techniki w Radomiu organizowane Krajową Górną Projekcję Wynalazczych Budownictwa. Na górną prezentowane 800 projektów z dziedzin budownictwa ogólnego, rolniczego i branż pokrewnych, a także przemysłu materiałów budowlanych.

8/79 33000 fot. Wiesław Biał

Wnętrza budynku prezentowane w Miesięcznej Kronice Fotograficznej. Województwo radomskie, Nr 12/1979, wyd. KAW Łódź, 1979 rok.

Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Radomiu, sygn. 15081,
sygn. 15061.

Karta pocztowa przedstawiająca siedzibę NOT, fot. J. Tymiński, 1982 rok.

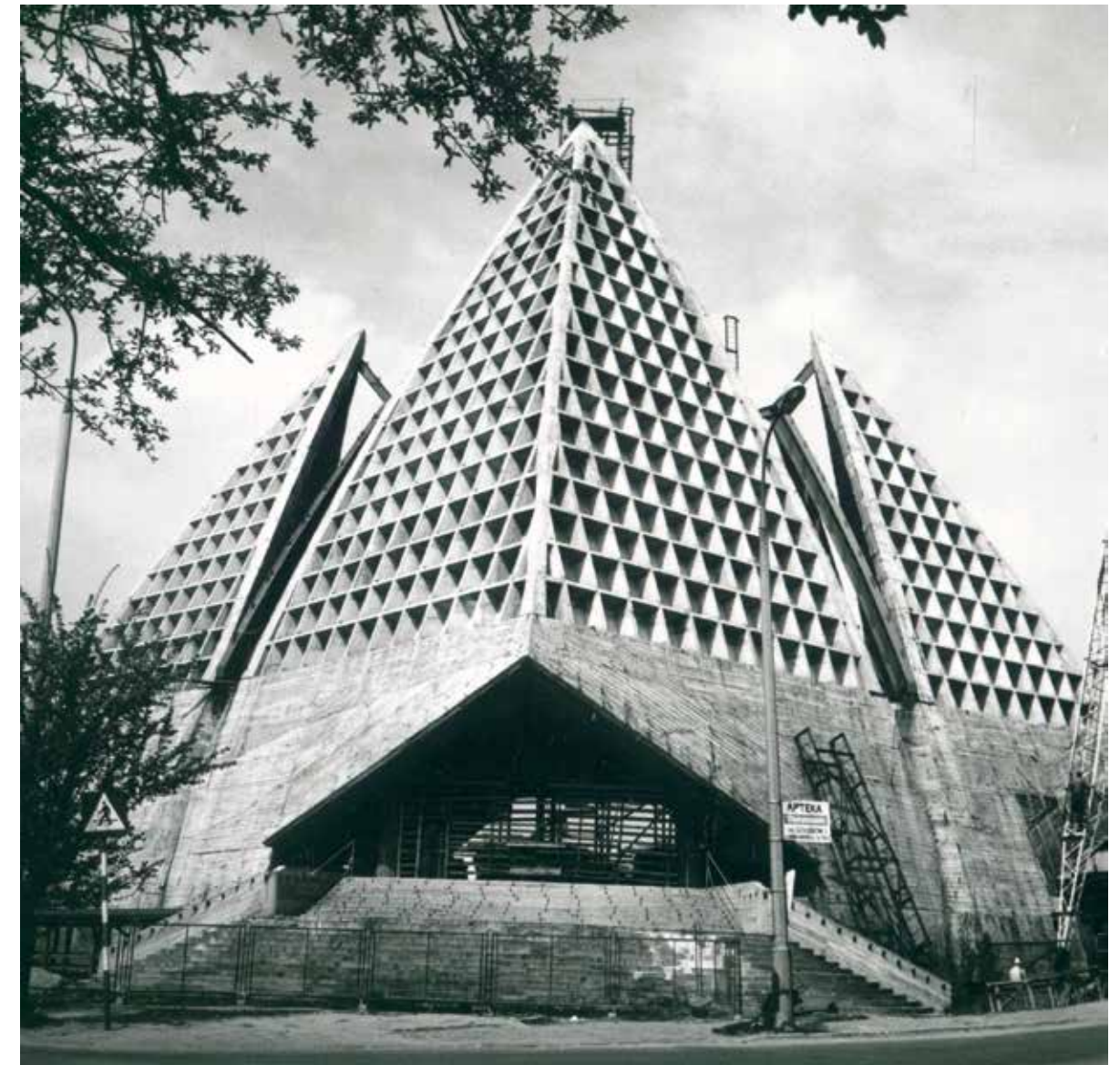
Zbiór kart pocztowych, sygn. 633.

KOŚCIÓŁ MATKI BOŻEJ KRÓLOWEJ ŚWIATA

[illegible]

Zamówienie na wyroby hutnicze na kwartał IV rok 1989 potrzebne do budowy kościoła.

Urząd Wojewódzki
w Radomiu, sygn. 17/158.

**Fotografia dokumentująca budowę kościoła wykonana przez
Wojciecha Stana, 1984 - 1999 rok.**

Radomskie Towarzystwo Naukowe w Radomiu, sygn. 198.

Kartka pocztowa przedstawiająca kościół Matki Bożej Królowej Świata na osiedlu „Nad Potokiem”, według projektu Wojciecha Gęsiaka i Wojciecha Fałata, fot. Marcin Wilk, 2017 rok.

Radomska Inicjatywa Pocztówkowa, sygn. 32.

Widokówka przedstawiająca osiedle „Nad Potokiem” z kościołem Matki Bożej Królowej Świata, fot. Szymon Wykrota, 2022 rok.

Radomska Inicjatywa Pocztówkowa, sygn. 616.

Pocztówka z widokiem osiedla „Nad Potokiem”. W centrum kościół Matki Bożej Królowej Świata, fot. Szymon Wykrota, 2023 rok.

Radomska Inicjatywa Pocztówkowa, sygn. 776.

BUDYNEK ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W RADOMIU

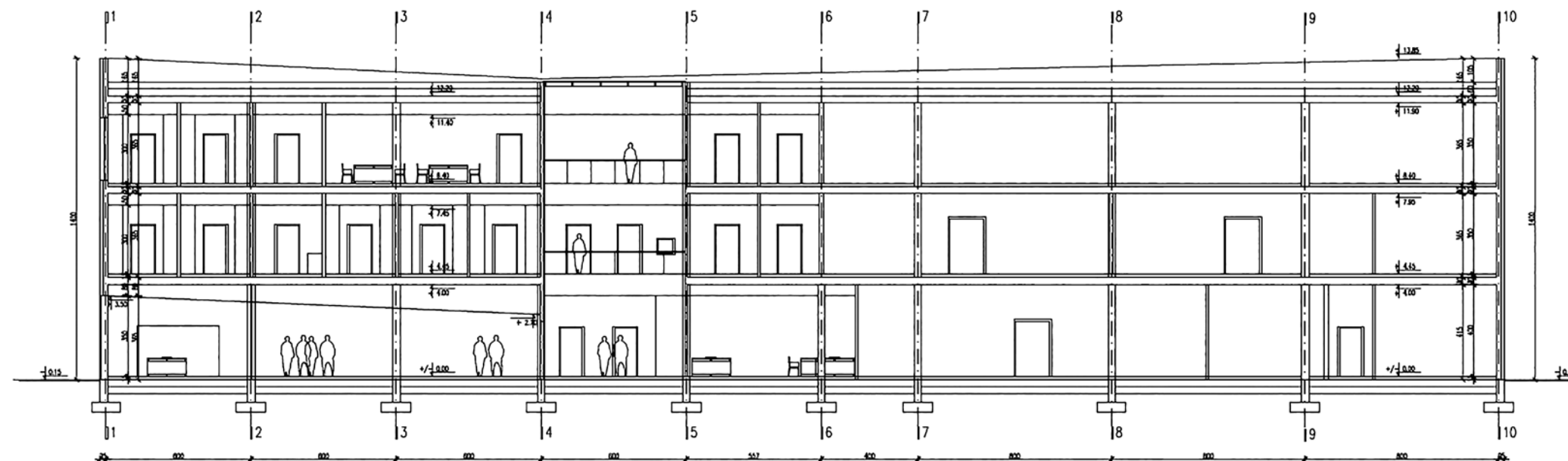
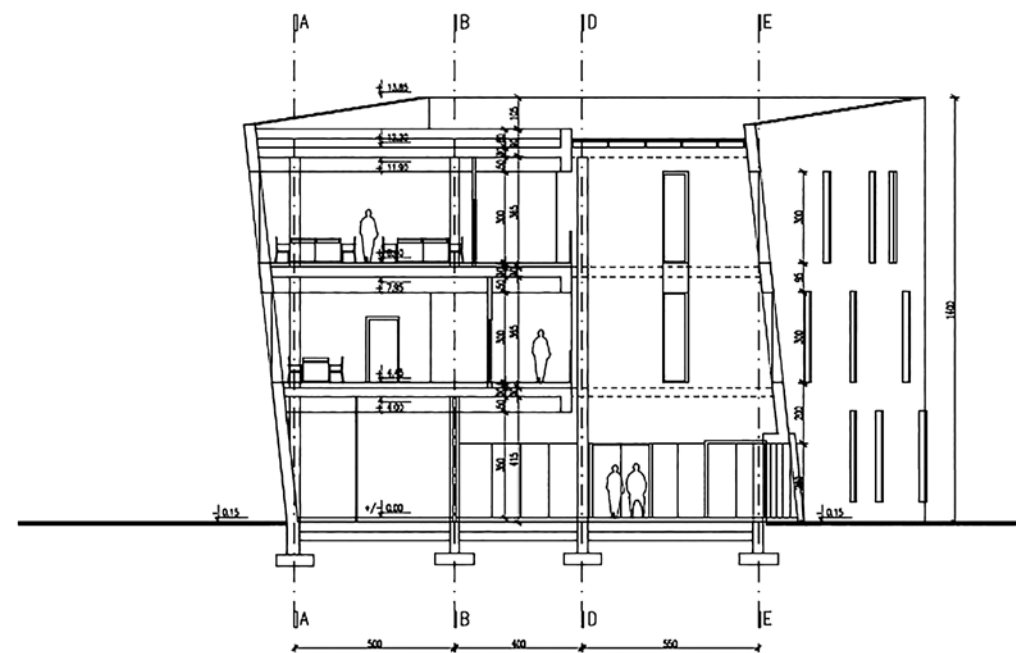
Projekt koncepcyjny Archiwum Państwowego w Radomiu - wizualizacja perspektywa od strony wjazdu, wykonany przez firmę SIDORCZUK & GRZYB ARCHITECTS, 2010 rok.

Wizualizacja budynku – iluminacja nocna zaprojektowana przez
Przedsiębiorstwo Projektowo-Usługowe „Miastoprojekt-Lublin” sp. z o.o.,
2010 rok.

Fotografia przedstawiająca nowopowstały budynek Archiwum
Państwowego w Radomiu, fot. Konrad Kurys, 2013 rok.

Projekt koncepcyjny Archiwum
Państwowego w Radomiu
sporządzony przez firmę SIDORCZUK
& GRZYB ARCHITECTS, 2010 rok.

Bibliografia

- Duszyk Adam, Dzieje Radomia, Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu, Radom 2022
- Hejda Artur, Warso Albert, fot. Wojciech Stan, Kościoły Radomia, Katedra Radomska, Radom 2006
- Retropedia Radomia, <http://www.retropedia.radom.pl/>, dostęp: 16.07.2025
- Piątkowski Sebastian, Zmiany urbanistyczne i architektoniczne w Radomiu w latach 1939-1942,[w:] Wczoraj i dziś Radomia, nr 2/99, Radom 1999, Społeczny Komitet Ratowania Zabytków Radomia.
- Piątkowski Sebastian, Radom: historia miasta, Radomskie Towarzystwo Naukowe, Radom 2005.
- Piątkowski Sebastian, Józef Grzeczmarowski: Niezwykły człowiek w niezwykłych czasach, Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu, Radom 2024
- Sekulski Jerzy, Encyklopedia Radomia. Nowe wydanie, Radom 2012
- Urbanistyka i architektura, pod red. Wojciecha Kalinowskiego, Radomskie Towarzystwo Naukowe, 1979
- Ziółkowski Marek, Blokowiska Radomia, Księży Młyn Dom Wydawniczy, Łódź 2023
- Zwolski Czesław Tadeusz, Historia miasta Radomia: Kronika, Radom 2005

EUROPEJSKIE DNI DZIEDZICTWA

**W STRONĘ ARCHITEKTURY
MŁODE DZIEDZICTWO**

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W RADOMIU

ISBN 978-83-958495-9-6

